

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2019

Zlata Pokorná

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách

Activity of methodists of prevention at selected secondary schools

Zlata Pokorná

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Blažková, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika – Výtvarná výchova

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách vypracovala pod vedením vedoucí práce PhDr. Veroniky Blažkové, Ph. D. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. 12. 2019

Děkuji paní PhDr. Veronice Blažkové, Ph. D. za trpělivost, odborné vedení práce a množství cenných rad, které mi poskytla během psaní mé bakalářské práce. Dále děkuji všem školním metodičkám prevence, které byly ochotny provést se mnou rozhovor a také mé rodině, která mi poskytla psychickou podporu a průběžnou motivaci.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá tématem Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách. Cílem práce je porovnat Preventivní programy vybraných středních škol, na co klade jaká škola důraz v oblasti primární prevence a sledovat jaké jsou cesty ke splnění bodů Preventivního programu. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce objasňuje základní pojmy v oblasti primární prevence rizikového chování mládeže. Poukazuje na systém prevence ve školství v České republice a stručně definuje všechny oblasti rizikového chování dětí a mládeže, se kterými školní metodik prevence pracuje. Hlavní pozornost je zaměřena na pozici školního metodika prevence, popisuje jeho postavení ve školství a umístění do legislativního rámce v pracovní oblasti. Dále vymezuje náplň jeho činnosti, rozděluje konkrétní typy činností a jejich specifika. Definuje dokument Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Preventivní program, zabývá se konkrétními druhy a formami preventivních programů/aktivit na středních školách a mimoškolními preventivními programy/aktivitami. Pro kvalitativní výzkum praktické části této práce byla využita metoda strukturovaného rozhovoru s jednotlivými školními metodiky prevence na třech vybraných středních školách různého zaměření. Jednotlivé rozhovory byly poté ručně kódovány a vyhodnocovány. Na základě výpovědí školních metodiků prevence byly zodpovězeny otázky vztahující se k možným formám preventivního působení na studenty vybraných středních škol. Všechny respondentky se shodly, že nejpálčivějším problémem dnešní mládeže je záškoláctví a kyberšikana, která je spojena s modernizací technologií a problematikou používání internetu a sociálních sítí. Nejúspěšnější způsob preventivního působení pak závisí na důvěrném prostředí školy, možnostech aktivního využívání volného času, posilování kladných vlastností studentů a jejich průběžné motivaci.

KLÍČOVÁ SLOVA

prevence, školní metodik prevence, preventivní program, preventivní aktivity, rizikové chování

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the theme Activities of prevention methodologists at selected secondary schools. The aim of this work is to compare the Preventive Programs of selected secondary schools, what is the emphasis of the school in the area of primary prevention and what are the ways to meet the points of the Preventive Program. The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part explains the basic concepts in the area of primary prevention of risk behavior of youth. It points to the system of prevention in the education system in the Czech Republic and briefly defines all areas of risky behavior of children and youth with which the school prevention methodologist works. The main attention is focused on the position of school methodists of prevention, describes its position in education and its position in the legislative framework in the work area. It also defines the scope of its activities, divides specific types of activities and their specifics. It defines a document of the Ministry of Education, Youth and Sports Preventive Program deals with specific types and forms of prevention programs / activities at secondary schools and out-of-school preventive programs / activities. For the qualitative research of the practical part of this work I was used the method of structured interview with individual school methodists of prevention at three selected secondary schools of different focus. Individual interviews were then manually coded and evaluated. Based on the testimonies of school methodists of prevention, questions related to possible forms of preventive effects on students of selected secondary schools were answered. All respondents agreed that the most pressing problem of today's youth is truancy and cyberbullying, which is linked to the modernization of technology and the issue of Internet and social networking. The most successful method of preventive action then depends on the confidential environment of the school, the possibilities of active leisure, strengthening the positive characteristics of students and their ongoing motivation.

KEYWORDS

prevention, school methodist of prevention, preventive programe, preventive activities, risk behavior

Obsah

Úvod	9
Teoretická část.....	11
1 Prevence.....	11
1.1 Definice	11
1.2 Typologie prevence.....	11
1.2.1 Školská primární prevence.....	13
1.2.2 Neúčinná prevence ve školství	13
1.3 Systém organizace prevence ve školství v České republice	14
1.4 Typy rizikového chování mládeže	16
2 Školní metodik prevence	22
2.1 Definice	22
2.2 Současná legislativa	22
2.3 Činnost školního metodika prevence	24
2.4 Spolupráce školního metodika prevence s dalšími odborníky	26
2.4.1 Spolupráce s odborníky ve škole	26
2.4.2 Spolupráce s mimoškolními institucemi.....	26
3 Preventivní programy a aktivity	29
3.1 Preventivní program.....	29
3.2 Druhy a formy preventivních programů/aktivit na středních školách	30
3.3 Mimoškolní preventivní aktivity.....	33
Praktická část	35
4 Metodika průzkumného šetření	35
4.1 Cíle výzkumu	35
4.2 Metodologie šetření.....	35

5	Volba výzkumného vzorku	37
5.1	Charakteristika respondentů.....	38
6	Analýza jednotlivých interview se školními metodiky prevence vybraných středních škol.....	39
6.1	Blok A – Činnost školního metodika prevence.....	39
6.2	Blok B – Formy rizikového chování mládeže a spolupráce s organizacemi a institucemi.....	41
6.3	Blok C – Preventivní program a preventivní aktivity	43
	Závěr	49
	Seznam použitých zkratk	53
	Seznam použitých zdrojů	54
	Seznam příloh.....	59
	Přílohy.....	60

Úvod

Prevence rizikového chování dětí a mládeže, a s ní spojené preventivní aktivity a programy, jsou v dnešní době již nezbytnou součástí školních vzdělávacích programů. Dnešní společnost je bohužel taková, že se děti a mládež setkávají s takovými typy rizik (např. rizika spojená s virtuálním světem či rizika dostupnosti návykových látek a další), které předcházející generace neznaly a nedovedou jim porozumět. V posledních letech si mládež častěji vybírá rizikový způsob života a zapadá tak do různých patologických skupin za vidinou úspěchu, popularity nebo jistého vybočení od svých vrstevníků, ale i jako možný útěk od kruté denní reality, se kterou se některé děti musí každodenně potýkat, aniž by o tom kdokoli jiný věděl. Stále slýcháváme o vysoké míře užívání návykových látek žáky základních škol a především pak studenty středních škol, jak ve světě, tak i u nás v České republice. Četné výzkumy bohužel dokazují, že právě žáci a studenti českých škol mají s užíváním návykových látek mnohem více zkušeností než v ostatních zemích. Užívání návykových látek však není zdaleka jediným problémem postihující dnešní mládež. Důsledky rizikového chování mládeže obvykle ústí v různé demografické, sociální a ekonomické problémy celého státu. Proto je důležité, abychom se nadále zabývali aktuálními trendy v preventivním působení na děti a mládež a předcházeli tak možným katastrofálním následkům.

V souvislosti se všemi formami rizikového chování mládeže, se kterými se můžeme denně setkat, jsem si uvědomila, jak je důležitá činnost školních metodiků prevence ve školách a školských zařízeních. Je obecně známo, s přihlédnutím na aktuální rozvodovost manželských párů a stále častějších případů neúplných rodin, kde jeden z rodičů z nějakého důvodu chybí, že prevence v rámci rodiny není tak silná, jako bývala. V mnoha rodinách se doslova holduje požívání alkoholických nápojů a kouření tabákových výrobků na všech typech příležitostí či v běžném denním dění a to před zraky jejich vyrůstajících dětí a dospívající mládeže. Dále pak v parcích měst či na nádražích mohou naše děti sledovat bezdomovce a narkomany, z televizních pořadů a internetu pak necenzurovaný vandalismus, násilí a erotiku. Jaký obraz chování a zdravé morálky jim mohou takové životní zkušenosti poskytnout? Právě primární prevence ve

školství pak plní prostřednictvím činnosti školního metodika prevence a dalších odborníků a institucí velmi důležitou roli ve formování osobností nových generací.

Cílem této práce je objasnit základní pojmy týkající se primární prevence na středních školách, vymežit činnost školního metodika prevence. Porovnat Preventivní programy vybraných středních škol, na co klade jaká škola důraz v oblasti primární prevence a jaké vedou cesty ke splnění bodů Preventivního programu školy.

Celá práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část má celkem tři kapitoly. První kapitola nás seznamuje s definicí a typologií prevence ve školách a školských zařízeních, popisuje systém organizace prevence ve školství v České republice a poskytuje základní informace o jednotlivých formách rizikového chování dětí a mládeže. Druhá kapitola definuje pozici školního metodika prevence, věnuje zvláštní pozornost vymezení činností školního metodika prevence, jeho spolupráci s odborníky ve školách a školských zařízeních a spolupráci s mimoškolními institucemi, v souladu se současnou legislativou týkající se této profese. Třetí kapitola pak představuje preventivní programy a aktivity, se kterými se můžeme ve školství setkat. Vymezuje, nejdůležitější dokument v oblasti primární prevence každé školy, Preventivní program, popisuje a udává konkrétní příklady preventivních programů a aktivit, se kterými se můžeme na středních školách setkat, a nastiňuje některé formy mimoškolních preventivních programů. Praktická část této práce popisuje metody průzkumného šetření, volbu výzkumného vzorku, charakteristiku jednotlivých respondentů a porovnání jejich výpovědí. Metodou strukturovaného rozhovoru jsem získala potřebné informace k vyhodnocení nejvýznamnější formy rizikového chování mládeže vyskytujících se v dnešní době na středních školách, jaké programy primární prevence jsou využívány a co napomáhá k úspěšnému naplnění bodů Preventivního programu škol.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Prevence

1.1 Definice

Před samotným pohledem do problematiky prevence rizikového chování mládeže na středních školách a činnosti školního metodika prevence je potřeba upřesnit samotný pojem prevence. V Pedagogickém slovníku uvádí Průcha a kolektiv (2013, s. 219) definici pojmu prevence jako: „Soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, zejm. onemocnění, poškození, sociálně-patologickým jevům.“

Dále pak můžeme na prevenci nahlížet jako na soubor intervencí, jejichž cílem je zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování (Miovský a kol., 2010).

Podle Národní Strategie primární prevence RPCH 2019 – 2027 (MŠMT, 2019, s. 5) prevencí může být: „jakýkoliv typ výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“

Shrneme-li výše napsané, můžeme prevenci obecně definovat jako způsob jednání, který předchází nějakým nežádoucím jevům, skutečností, které se mohou týkat nás samotných nebo našeho blízkého okolí.

1.2 Typologie prevence

Prevenci jako takovou můžeme dělit na více druhů a forem s různým působením. Podle Pedagogického slovníku (Průcha a kol., 2013) se dozvídáme, že u prevence rozlišujeme dvě typologie:

a) Primární prevence – prevence, která zabraňuje vzniku nežádoucích jevů.

Primární prevence rizikového chování u žáků podle Metodického doporučení (MŠMT, 2010) se zaměřuje na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků jako např. všechny formy agrese, záškoláctví, závislostní chování, rizikové sporty, poruchy příjmu potravy a další.

Primární prevence má tedy vést každého jedince ke správnému psychickému i fyzickému vývoji, a také správnému společenskému i duchovnímu jednání. Kdo se naopak chová rizikově, postrádá pak správné hodnoty a tím ztrácí smysl života. (Kalina a kol., 2008)

- Pod primární prevencí podle Pedagogického slovníku (Průcha a kol., 2013) dále spadá **sekundární prevence**, která se snaží nežádoucí jevy včas odhalit a pracovat s nimi už v rané fázi jejich vzniku a zamezit jejich rozvíjení do dalších fází a **terciární prevence** se snaží zabránit dalším komplikacím, když už nežádoucí jevy běží, eliminuje následky těchto jevů a snaží se motivovat k lepšímu životu. (Kalina a kol., 2008)

Dále rozlišujeme **specifickou prevenci**, která je adresovaná osobám s vyšším rizikem a pravděpodobností, že dojde k nežádoucím jevům a **indikovanou prevenci**, využívanou u jedinců, u nichž již propukly nežádoucí jevy a snaží se je minimalizovat. (Průcha a kol., 2013)

b) Nespecifická prevence – prevence, která je zaměřená na celou sledovanou populaci. Tento druh prevence podporuje žádoucí formy chování, účelné využívání volného času a sportovní aktivity. (tamtéž)

Tento stručný přehled nám umožňuje lépe rozlišovat základní typy prevence, a čím se zabývají. Jelikož se budeme v této práci zabývat činností školního metodika prevence, je nutné blíže specifikovat jednotlivé oblasti prevence ve školách a školských zařízeních. V pedagogice se nejčastěji setkáváme s prevencí násilného jednání, užívání návykových látek a vzniku závislostí, prevencí nemocí a úrazů aj., jde tedy školskou primární prevencí, která představuje široké spektrum preventivních programů.

1.2.1 Školská primární prevence

„Školská primární prevence předpokládá spolupráci řady struktur, institucí a složek. Vedle obecně známých prvků systému, jakými jsou rodina, škola a školská zařízení, jsou velice důležité různé zájmové organizace, občanská sdružení, místní samosprávy, zdravotnická zařízení, duchovní sdružení, policie, kulturní střediska, různé podnikatelské subjekty apod.“ (Pavlas Martanová a kol., 2012, s. 10)

Školskou primární prevenci můžeme podle Ciklové (2016) dělit na čtyři druhy:

a) Všeobecná specifická primární prevence se specializuje na aktivity, které mají za cíl předcházet všem projevům rizikového chování u všech žáků školských zařízení. Podle Metodického doporučení (MŠMT, 2010, s. 2), cituji: „je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika.“

Z tohoto typu prevence se vyčlenila **prevence selektivní**, která se zaměřuje na užší výběr žáků, u kterých se předpokládá zvýšený výskyt rizikového chování či jsou faktory pro jeho vznik a **prevence indikovaná**, která je určena pro jednotlivce či menší skupiny žáků, u kterých je již identifikováno rizikové chování.

b) Nespecifická primární prevence zahrnuje veškeré aktivity podporující zdravý životní styl (pozitivní sociální chování a smysluplné využívání volného času prostřednictvím zájmových, sportovních a volnočasových aktivit), které by měly být atraktivní, pestré a dostupné v co nejširším spektru pro děti a mládež. (Pavlas Martanová, 2012)

1.2.2 Neúčinná prevence ve školství

V pedagogice se můžeme mimo jiné setkat i s neúčinnou formou prevence. Ciklová (2016, str. 8, 9) ve své knize k neúčinné prevenci uvádí. Cituji: „Zastrašování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačení diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů o aktivit a

nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.“

Dalšími formami neúčinné prevence ve školství jsou pak i hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek bez možnosti následné diskuze o tom, s čím se posluchači setkali. (Ciklová, 2016, str. 9)

Na jednu stranu laickým pohledem nemůžeme na těchto příkladech prevence shledávat nic špatného. Přece jen se snažíme dětem a mladistvým vštípit, jak jsou drogy, cigarety a alkohol nebezpečné, že se mají chovat slušně, a že je vlastně snadné, říci „ne“. Musíme si ale uvědomit, že pouhé předávání informací a nácvik modelových situací není dostačující prevencí, neboť dnešní děti a mládež jsou vystaveni mnohem silnějším vlivům než starší generace.

1.3 Systém organizace prevence ve školství v České republice

Kateřina Ciklová (2016, str. 9) ve své knize k systému organizace prevence ve školství uvádí: „V České republice můžeme hovořit o systémovém řízení prevence, které má svoji jasnou hierarchii a každý subjekt má v tomto systému jasně vymezené kompetence (MŠMT¹, KÚ², PPP³, ŠMP⁴).“

Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování ve školství u žáků podle metodického doporučení k primární prevenci rizikových projevů chování (Ciklová, 2016):

- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy** (dále jen „MŠMT“)
  - zpracování veškerých materiálů na dané období, financování programů, spolupráce s orgány v této oblasti (např. Výbor pro koordinaci primární prevence, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky a další), s odbornou veřejností (např. s PPP, s fakultami vysokých škol ČR, s Českou školní inspekcí, atd.) a také s kraji a krajskými školskými koordinátory prevence (dále jen „KŠKP“).

---

¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

² Krajský úřad

³ Pedagogicko-psychologická poradna

⁴ Školní metodik prevence

- **Krajský úřad** (dále jen „KÚ“)
  - zajištění plnění plánu Národní strategie prevence rizikového chování, podpora vzdělávání pedagogických a dalších pracovníků v oblasti specifické a nespecifické primární prevence, jmenování do funkce KŠKP a další

- **Krajský školský koordinátor prevence**
  - spolupráce s protidrogovým a romským koordinátorem, pracovníky OSPOD⁵, odborem zdravotnictví KÚ a metodikem prevence v PPP zřizovaných krajem

- **Metodik prevence v PPP**
  - zajištění specifickou prevencí rizikového chování a realizace preventivních opatření v PPP, podpora ŠMP (pravidelné pracovní porady, individuální konzultace), dlouhodobá spolupráce i s dalšími pedagogickými pracovníky a institucemi v této oblasti

- **Ředitel školy a školského zařízení**
  - vytváření podmínek pro předcházení rozvoje rizikového chování ve škole, tvorba, realizace a vyhodnocení Preventivního programu školy, jmenování do funkce ŠMP, spolupráce s MP v PPP a s KŠKP

- **Školní metodik prevence**
  - podpora poradenství společně s výchovným radcem, školním psychologem, speciálním pedagogem, a částečně i s ostatními pedagogy ve škole a další

- **Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci)**
  - průběžné sledování klima třídy, zvláštností jednotlivých žáků a jejich rodičů nebo zákonných zástupců, motivace třídy k pozitivním sociálním vztahům, zdravému životnímu stylu, bezpečnému jednání a dodržování školního řádu, aktivní spolupráce s ŠMP

---

⁵ Orgán sociálně-právní ochrany dětí

1.4 Typy rizikového chování mládeže

Jelikož je tato práce zaměřena na činnost metodiků prevence, je zapotřebí vymezit a stručně charakterizovat všechny druhy rizikového chování mládeže. Rizikové chování představuje obsáhlou kategorii projevů chování, které nejsou v souladu s morálními ani etickými zásadami zdravě smýšlející a projevující se společností. Jedná se především o problémy pramenící z patologického sociálního a rodinného zázemí, nedostatečné výchovy a péče, ale i jakéhokoliv typu zneužívání dětí. Patří sem tedy řada výchovných problémů, výchovných poruch a poruch chování, a to včetně závislostního chování různého typu.

Miovský a kolektiv (2010, s. 23) uvádí: „Pod pojmem rizikové chování přitom rozumíme chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost, a tímto pojmem nahrazujeme doposud používaný termín sociálně patologické jevy.“

Typy rizikového chování (Miovský, 2010):

a) záškoláctví

Záškoláctvím se rozumí úmyslné zanedbávání školní docházky, které není řádně omluveno pedagogickým pracovníkem. Obvykle bývá spojeno s dalšími typy rizikového chování (jako např. užívání návykových látek, dětská kriminalita aj.), které negativně působí na osobnost jedince. Důvody mohou být ale různé, žák nutně nemusí zapadat do skupiny rizikově chovající se mládeže, ale může mít pouze strach ze školního prostředí, práce ve skupině či vlastního neúspěchu. V současnosti se můžeme setkat s několika typy záškoláctví (např. záškoláctví s vědomím rodičů, záškoláctví s klamáním rodičů, útěky ze školy či dokonce odmítání školy), a proto bývá v některých případech obtížné nalézt pravý důvod absence. Postup pro řešení problémů záškoláctví je součástí školního řádu každé školy. (Kyriacou, 2005)

b) šikana a extrémní projevy agrese

Pod tento druh rizikového chování mládeže řadíme termíny šikana a kyberšikana. Jsou to typy agresivního chování, se kterými se setkáváme ve školním

prostředí odjakživa, a nepřestávají být aktuálním tématem. *Šikana* je obvykle definována jako opakované úmyslné ubližování jednotlivce nebo skupiny agresorů vůči jednotlivci nebo skupině obětí. Pro šikanu je typický nepoměr sil mezi jejími aktéry, slovní útoky, ale i přehlížení a ignorování jedince. Jejím důsledkem je poté záměrné poškození druhé osoby. *Kyberšikanou* se poté rozumí takové agresivní jednání, které je způsobeno prostřednictvím informačních a komunikačních technologií jako jsou počítače, mobilní telefony a další moderní komunikační zařízení. (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 6, 2010)

Obě formy takové agrese mohou způsobit celoživotní následky na duševním a tělesném zdraví obětí. V důsledku takového násilí může agresor dovést oběť k záškoláctví, sebepoškozování či dokonce k sebevraždě. (Černá, 2013)

Za agresivní chování můžeme považovat rovněž *vandalismus*. Jedná se o delikventní a trestné jednání, které působí škody na veřejném či soukromém majetku.

Do tohoto druhu rizikového chování můžeme také okrajově zařadit *sebeпоškozování*. Je to forma autoagresivního jednání, které bývá zapříčiněno nějakým neobvyklým stresem, nevladatelnými emocemi či právě v důsledku psychického tlaku agresora na oběť. Mezi nejčastější projevy sebepoškozování patří zejména pálení kůže, řezání, škrábání, údery apod., což může způsobit trvalé následky na lidském těle. (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 16, 2010)

c) extrémní rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Označení extrémní rizikové sporty zahrnuje sporty způsobující zvýšení hladiny hormonu adrenalinu jako např. bungee jumping, snowboarding a skoky na lyžích mimo vymezená místa či horolezectví bez jištění a navštěvování míst s extrémními podmínkami k přežití.

„Rizikové chování v dopravě můžeme obecně charakterizovat jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím.“ (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 2, 2010, s. 1)

Takové jednání může být zapříčiněno v důsledku užití návykových látek, neznalostí dopravních předpisů či osobnostními faktory jako je např. adrenalin způsobený nebezpečnou jízdou, vztekem či žalem. V dnešní době se můžeme setkat

s největším problémem v dopravě, a to v podobě komunikačních technologií, převážně mobilních telefonů. Nejen dospělí, ale i děti a mládež telefonují, píší SMS zprávy, sledují sociální sítě a nesoustředí se na okolní dění při chůzi a jízdě autem, což vede mnohdy ke katastrofálním důsledkům.

d) rasismus a xenofobie

Rasismus a xenofobii řadíme mezi formy extremistického chování. Ve školním prostředí se rasismus obvykle projevuje ve formě předsudků a šikany vůči národnostním menšinám (Romové, Ukrajinci, Vietnamci, aj.), což má negativní vliv na psychiku obětí. Důvody rasismu mohou pramenit také z politických, náboženských, rasových či etnických původů. Xenofobie se projevuje především strachem z cizích lidí, cizího prostředí apod. (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 9, 2010)

e) negativní působení sekt

Sekty jsou obvykle určité sociální skupiny, které se vymezují vůči svému okolí svou ideologií neslučitelnou s ideologií majoritní společnosti. V každé takové sektě existuje vůdce vyžadující naprostou oddanost a věrnost členů. Podmínkou k přijetí do nějaké sekty bývá především přijetí její doktríny, která je odmítavá vůči státu. V každé sektě se musí striktně dodržovat daná pravidla, zásady a zákazy, které mohou být neustále aktualizovány a pokud s nimi nějaký člen nesouhlasí, nebo je neplní, může být sankciován prostřednictvím manipulace, či dokonce vyloučení ze sekty (ve většině případů to znamená, že svým odpadlictvím ztrácí šanci na životní spásu apod.). Sekty se vyznačují různými charakteristickými rysy, jako jsou např. orientace na různá náboženská učení, politické ideologie, ale i společně sdílené tajemství, rituály, styl oblékání, způsob stravování apod. Mezi nejznámější sekty patří tzv. *jehovisté*, *satanisté*, *mormoni* a další. (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 17, 2010)

f) sexuální rizikové chování

Sexuální rizikové chování je takové chování, které zahrnuje předčasné zahájení sexuálního života (náhodné známosti, promiskuita, prostituce, neznalost či ignorace

antikoncepčních prostředků a jiných forem ochrany před STD⁶ a otěhotněním) a také sledování pornografie před 15. rokem věku. Tato oblast rizikového chování mládeže je úzce spojena s důležitým mezníkem v životě každého dospívajícího a tím je puberta, záplava hormonů a rychlý nebo naopak opožděný fyziologický vývoj jedince, který vede k mnohdy unáhleným a ve svém důsledku nešťastným činům. Dále mohou tato rozhodnutí ovlivňovat různé zdravotní, psychické a sociální faktory jako jsou závislostní chování, poruchy osobnosti, či problémy v rodině, styky s devianty apod. Je obecně známo, že se setkáváme s málo informovanými dětmi a mládeží v oblasti sexuálních rizik. Bohužel je to zapříčiněno z velké části tabuizováním těchto témat v rodině, nedostatkem času věnovat se dětem i v těchto otázkách, nebo tím, že rodiče sami nedávají dítěti dobrý příklad správného sexuálního chování/smýšlení. Pokud rodiče s dětmi/dospívajícími o těchto tématech nehovoří, obecné informace sexuální výchovy se dozví až na druhém stupni základní školy v rámci rodinné či sexuální výchovy. Dnešní společnost bohužel vystavuje děti neustálým erotickým, sexuálním a někdy až pornografickým scénám ve filmech, seriálech, ale i reklamách a celém internetu, což velice ovlivňuje jejich sexuální smýšlení. Do toho přidejme druhy sexuálních orientací, odchylek a deviací, které dnešní společnost nabízí, včetně sesazení hodnoty tradičního manželství mezi mužem a ženou, takovému tlaku a různorodosti názorů nemůže mozek dospívajícího bez důsledné výchovy a vzdělání správně porozumět. (Rozehnalová, 2005)

g) závislostní chování (adiktologie)

Závislostní chování je takové chování, kdy je jedinec podmíněn nějakou okolností nebo situací, kterou potřebuje (nebo si myslí, že ji potřebuje) ke své existenci. Závislostní chování můžeme dělit podle předmětu závislosti na nelátkovou (nedrogovou) a látkovou (drogovou) závislost. Závislostní chování obvykle vzniká v mozku každého z nás, a to konkrétně v místě zvaném Nucleus accumbens neboli centrum odměny. Vše je zapříčiněno uvolňováním hormonu dopaminu, který v nás vyvolává pocity radosti a uspokojení, což vyvolává potřebu opakovat chování, které k těmto pocitům vedlo bez ohledu na možné negativní dlouhodobé důsledky. Děti

---

⁶ Sexually Transmitted Diseases, v překladu Sexuálně přenosná onemocnění (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 18, 2010, s. 3)

vzhledem k jejich nedokončenému fyziologickému vývoji spadají do závislostí mnohem rychleji než dospělí. (Váchová, 2019)

Nejčastější drogové (látkové) závislosti u dětí a dospívajících:

- *alkoholismus*
- *kouření tabákových výrobků, ale i vodních dýmek, či nově elektronických cigaret*
- *užívání drog* (narkomanie)

Nejčastější nedrogové (nelátkové) závislosti u dětí a dospívajících:

- *závislost na informačních technologiích, netolismus* (televize, mobilní telefon, internet, sociální sítě)
- *závislost na činnostech* (bigorexie, shopaholismus, kleptomanie)
- *patologické hráčství* (automaty, hazardní hry, počítačové hry)
- *poruchy příjmu potravy* (mentální anorexie, mentální bulimie)

h) okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN⁷

„Jde o jakoukoli formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná.“ (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 5, 2010, s. 1)

Podle Kyriacou (Praha, 2005) rozlišujeme tři kategorie zneužití a týrání dítěte: *tělesné, citové a pohlavní*, a s tím související zanedbávání dítěte. Všechny tyto formy se často projevují jak změnami v chování dítěte (zhoršení prospěchu ve škole, sebepoškozování, uzavřenost a další), tak viditelnými známkami na jeho zevnějšku (modřiny, otoky, řezné rány apod.)

Děti obvykle týrají jejich rodiče, nevlastní rodiče, nebo další členové rodiny. Zneužívají fyzickou nebo psychickou moc nad dítětem k uspokojení svých potřeb prostřednictvím různých donucovacích technik (vydírání, fyzické ubližování, psychické deptání, izolace apod.).

---

⁷ Child Abuse and Neglect, v překladu Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 5, 2010, s. 1)

i) spektrum poruch příjmu potravy

Spektrum poruch příjmu potravy zahrnuje tzv. civilizační choroby, které jsou ve svých důsledcích velmi nebezpečné nemoci ohrožující zdraví jedince. Rozlišujeme dva typy poruch příjmu potravy a to: *Mentální anorexii* a *Mentální bulimii*. Tyto poruchy souvisí s cíleným omezováním příjmu potravy či naopak s jeho nadměrným příjmem a nevyváženým výdejem energie. Nejčastěji tyto nemoci postihují právě dospívající dívky a mladé ženy, které jsou v dnešní době vystavovány ohromnému tlaku společnosti o představách „dokonalých žen“. Velký vliv na vývoj těchto nemocí dívek má předčasný nebo naopak opožděný fyziologický vývoj, obezita v rodině, ale i různé potlačované pocity. Dívka má poté potřebu svoje pocity uvolnit prostřednictvím kontroly nad vlastní hmotností, přísným dodržováním diet, nebo naopak přejídáním, dokazuje si tím jakousi sebekontrolu. Obě nemoci jsou pro vývoj dívek velmi nebezpečné, neboť mohou způsobit problémy se správným fyziologickým vývojem (např. i s menstruací), problémy ve formování osobnosti, jiné duševní poruchy a patologické chování (alkoholismus, užívání NL, apod.). (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 3, 2010)

Dále můžeme do této oblasti zahrnout i žáky s různou mírou speciálních vzdělávacích potřeb a to jsou žáci s **poruchami autistického spektra** (dále jen „PAS“). PAS je hromadné označení pro vývojové poruchy chování jedince. Tyto poruchy chování se mohou projevat v odlišném vnímání okolního dění, v sebepojetí a seberealizaci, zájmu o socializaci ve školním prostředí, v pohybových gestech, neobvyklých zájmech, ale i vadách řeči, neschopnosti chápat určité skutečnosti a vyhodnocovat situace. Hnacím motorem pro takovéto poruchy chování bývá obvykle stres. Je důležité, abychom k žákům s PAS přistupovali vždy trpělivě, chápavě, s vyšší mírou tolerance a kladli důraz na důslednost, jasná pravidla a motivaci. Činnost ŠMP je pak úzce napojena na spolupráci s třídním učitelem, speciálním pedagogem, výchovným poradcem, školním psychologem a dalšími pracovníky školského poradenského zařízení. Jejich úkolem je pak pořádat besedy a semináře pro žáky a jejich rodiče s ohledem na typ PAS, a vyhodnocení kladů a záporů spojených s řešením krizových situací souvisejících s projevy PAS. (Metodické doporučení MŠMT, příloha č. 22, 2017)

2 Školní metodik prevence

2.1 Definice

Tyšer (2006, s. 7) definuje pozici ŠMP takto: „Je to pedagog, odborně připraven pro výchovné poradenství v oblasti prevence, věnuje zvláštní pozornost prevenci a sledování chování dětí a mládeže z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy, zjišťování negativních jevů a poruch a jejich napravování.“

ŠMP je tedy pracovník školy nebo školského zařízení, který absolvoval odborné studium v oblasti prevence rizikového chování mládeže. Podle MŠMT je k výkonu do funkce nutné systematické studium v rozsahu minimálně 250 hodin zakončené obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí, po jejímž úspěšném složení získává absolvent osvědčení. Do své funkce bývá ŠMP jmenován přímo ředitelem školy a to obvykle nejdříve po uplynutí dvou let od nastoupení daného pedagoga na školu. Je to z důvodu, aby byl ŠMP dostatečně seznámen s prostředím školy, ostatními pedagogy, samotnými studenty a v neposlední řadě i jejich rodiči. Obvykle úzce spolupracuje s výchovným poradcem a ostatními pedagogy ve škole. Pokud má škola i školního psychologa, je jisté, že spolupracuje také s ním, neboť spolu mohou utvářet velmi silný celek v oblasti prevence. Každý pedagog, který se rozhodne pro funkci ŠMP, by měl počítat s tím, že musí věnovat své práci dostatek času, další sebevzdělávání a z hlediska duševní i fyzické podstaty musí jít své práci příkladem. A proto by měl mít přirozenou důvěru u studentů, ale i svých kolegů, aby byl schopen pohotově řešit nepříjemné situace spojené s rizikovým chováním mládeže.

2.2 Současná legislativa

Podle dokumentu Národní strategie primární prevence (MŠMT, 2019) je základním legislativním dokumentem v oblasti primární prevence **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů**, který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování. Stávající legislativa z hlediska systému ukotvuje funkce i činnost školního metodika prevence a metodika prevence, který je zaměstnancem pedagogicko-psychologické poradny.

Další zákony týkající se školské primární prevence a ŠMP (Národní strategie primární prevence MŠMT, 2019):

- **Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek**, zákaz konzumace alkoholických nápojů a užívání tabákových výrobků na pozemku školu či školského zařízení
- **Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovné péče**
- **Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů** podle §41 stanovuje, že pedagogický pracovník, který vedle pedagogické činnosti vykonává i specializované činnosti, má za svou činnost nárok na příplatek v hodnotě 1000 až 2000 Kč měsíčně.

Vyhlášky spojené s funkcí ŠMP:

- **Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných** se zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve vztahu k primární prevenci zejména oblast sociálního znevýhodnění).
- **Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů**, je klíčovou pro funkci ŠMP a MP, neboť poprvé zákonně ukotvuje tuto funkci. Vymezuje kompetence v rámci školy a současně stanovuje metodické řízení v systému poradna versus škola.
- **Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů**, která v §2 přímo stanovuje, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků a studentů.
- **Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů**. Tato stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi něž prevence rizikového chování patří).

2.3 Činnost školního metodika prevence

Standardní činnosti ŠMP jsou vymezeny v příloze č. 3 k *vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních*. Tyto činnosti rozdělujeme na tři typy. Jsou to:

a) Metodická a koordinační činnost

Náplň práce ŠMP zde zahrnuje především realizaci Minimálního preventivního programu (nově už jen „**Preventivní program**“) školy, preventivních aktivit školy, metodické vedení činnosti a jejich dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školy. K dalším odvětvím jeho činnosti patří i individuální nebo skupinová práce se žáky a studenty, kteří mají nejrůznější problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání. Dále realizuje multikulturně zaměřené projekty a aktivity (oblast rasizmu, xenofobie a dalších vlivů souvisejících s přijímáním odlišnosti) na podporu integrace žáků/cizinců. Spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy zaměřenými na prevenci rizikového chování, s metodikem prevence v poradně a s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi. Shromažďuje odborné zprávy a informace o žácích v rámci prevence rizikového chování v souladu se *zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů* a vede písemné záznamy o rozsahu a obsahu jeho činnosti na dané škole a jeho navržená a realizovaná opatření.

b) Informační činnost

Zde ŠMP zajišťuje předávání odborných informací o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy. V oblasti primární prevence prezentuje dosažené výsledky práce školy, vede databázi spolupracovníků školy v oblasti primární prevence (např. orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, zdravotnická zařízení, Policie České republiky, OSPOD a další). Dále pak informuje širokou veřejnost o realizaci preventivních programů a dokumentaci o veškeré jeho činnosti na škole opět v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

c) Poradenská činnost

Nejběžnější a také nejdůležitější činností ŠMP je poskytování poradenských služeb potřebným žákům. Při této činnosti vždy spolupracuje s třídními učiteli a ostatními pedagogy při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd, připravuje podmínky pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole nebo pomáhá rodičům nalézt cestu ke svým dětem či naopak.

Tyšer (2006) ve své příručce rozděluje náplň práce ŠMP na tři oblasti:

1. Metodická a informační činnost

V této oblasti ŠMP poskytuje metodickou pomoc v prevenční činnosti třídním učitelům a uskutečňuje vlastní prevenční činnost u žáků, které ji vyžadují z výchovných, sociálních nebo jiných důvodů. Orientuje se v aktuálních právních předpisech týkajících se prevence, sleduje nové a alternativní výchovné a prevenční trendy, o kterých pak informuje ostatní pedagogické pracovníky. Spolupracuje se školním psychologem, s výchovným poradcem a vedením školy.

2. Práce se žáky s výukovými a výchovnými problémy

Pomáhá pedagogům s vyhledáváním a sledováním problematických žáků. Pomáhá se shromažďováním podkladů pro psychologická a speciálně pedagogická vyšetření. Podílí se na zpracování individuálního plánu pro integrované a problémové děti, nebo děti ze složitých rodinných podmínek. Spolupracuje s vedením školy při tvorbě prevenčních programů zaměřených na nápravu problematických žáků.

3. Specifické oblasti

Do této oblasti patří zejména spolupráce ŠMP s nadanými a talentovanými žáky, pomoc při řešení konfliktních situací, sledování projevů zneužívání návykových látek a ostatní sociálně patologické jevy mládeže a následně navrhuje nápravná opatření. Dále spolupracuje s vedením školy, s orgány státní správy a samosprávy, s OSPOD, sociálním kurátorem, sociálně právní komisí na ochranu dítěte, s Policií ČR a krizovým centrem.

2.4 Spolupráce školního metodika prevence s dalšími odborníky

2.4.1 Spolupráce s odborníky ve škole

Jak se již dozvídáme z předchozí kapitoly ŠMP obvykle při řešení problémů rizikového chování žáků spolupracuje ve škole s dalšími pedagogickými pracovníky. Ve škole nejčastěji úzce spolupracuje s výchovným poradcem, školním psychologem a s třídním učitelem.

S **výchovným poradcem** spolupracuje hlavně v oblasti komunikace se žáky, kolegy, ale i rodiči žáků, protože právě komunikace usnadní pedagogickým pracovníkům práci při řešení možných problémů.

Spolupráce **se školním psychologem** spočívá převážně v pomoci novým žákům při adaptaci na nové školní prostředí, pomoci studentům zlepšovat komunikaci v kolektivu, ale i s pedagogy nebo rodiči. Společně mohou tvořit velice silný tým při vyhledávání a sledování problematických žáků, navrhovat a realizovat preventivní programy apod.

Pokud jde o spolupráci ŠMP **s třídním učitelem**, tak jde hlavně o informativní činnost ze strany třídního učitele. Pokud se třídní učitel domnívá, nebo s určitostí ví o výskytu rizikového chování v jeho třídě, musí o tom neprodleně informovat ŠMP. Ten poté ve spolupráci právě s třídním učitelem, výchovným poradcem a školním psychologem vyhodnotí situaci a navrhne prevenční opatření.

2.4.2 Spolupráce s mimoškolními institucemi

Nejčastější mimoškolní instituce, se kterými ŠMP spolupracuje, uvádí Tyšer (2006, str. 11) ve své příručce:

- SVP⁸ - PPP
- nízkoprahová zařízení
- lékaři
- OHES⁹

---

⁸ Středisko výchovné péče

- oddělení péče o dítě a rodinu, sociální kurátoři
- oddělení sociální prevence, probační pracovníci soudu
- OSPOD
- Policie ČR i policie městská
- okresní a krajský metodik prevence
- další orgány státní správy a místní samosprávy, obecní úřady, úřady práce
- DDM¹⁰, sportovní a zájmové organizace, nadace, centra volného času dětí a mládeže

Vymezení několika vybraných mimoškolních institucí:

1. SVP a PPP

SVP se soustředí na prevenci, poradenství a terapii rizikového chování u dětí a mládeže, řeší především výchovné problémy a závažné poruchy chování pod vedením psychologů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků. (Vágnerová, 2005)

PPP - Podle § 5 vyhlášky č. 72/2005 Sb.: „Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků.“. Prostřednictvím MP zajišťuje prevenci rizikového chování, realizaci preventivních opatření a koordinaci ŠMP.

2. NZDM¹¹ a DDM

Podle § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách nízkoprahová zařízení anonymně poskytují ambulantní, popř. terénní služby pro děti a mládež od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Jejich cílem je děti a mládež pozitivně motivovat, zlepšit jejich životní podmínky a snížit sociální a zdravotní rizika.

DDM neboli Domy dětí a mládeže jsou podle Pávkové (2014) zřizovány jako jedna z možných forem středisek volného času pro děti a mládež. ŠMP může ve spolupráci s DDM poskytnout problémovým žákům nabídku lepšího trávení volného času.

---

⁹ Obvodní/okresní hygienicko-epidemiologická stanice

¹⁰ Dům dětí a mládeže

¹¹ Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/organizace/nizkoprahove-zarizeni-pro-deti-mladez>)

3. OSPOD a PČR¹²

OSPOD neboli Orgán sociálně právní ochrany dětí (hovorově též „sociálka“) je v České republice orgán daný **zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, zřizovaný obecním nebo krajským úřadem.

Spolupráce školy a školských zařízení s Policií České republiky je dána **věstníkem MŠMT Čj.: 25 884/2003-24**, o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s PČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže, a kriminality na dětech a mládeži páchané. Tato spolupráce je vázána na kontakt s **Preventivními informačními skupinami Policie ČR (PIS)**, které se zabývají informační a poradenskou činností v krajském resortu.

Z výše uvedených informací se dozvídáme, že činnost ŠMP je jasně ukotvena vyhláškou o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních. Jeho funkce je při řešení problémů spojených s rizikovým chováním dětí a mládeže závislá na spolupráci jak s pedagogickými pracovníky v resortu školství, tak i s nejrůznějšími institucemi hluboce se zabývajícími všemi druhy sociálně patologických jevů, prevencí, ale i řešením jednotlivých rozběhlých fází rizikového chování a následnou nápravou. Bohužel je známo, že některé případy zajdou tak daleko, že už na to síly ŠMP nebo samotné školy nestačí a musí se k jejich řešení připojit jiní odborníci, organizace nebo instituce.

---

¹² Policie České republiky

3 Preventivní programy a aktivity

Všechny preventivní programy a aktivity primární prevence v resortu školství jsou zaměřeny na nejrůznější formy rizikového chování, se kterými se můžeme u dětí a mládeže setkat. Podstatnou složkou preventivních programů je předávání znalostí, postojů, vzorců chování a samozřejmě podpora dětí a mladistvých, aby věděli, kterou cestou je správné se ubírat a jak tyto znalosti přitom uplatňovat. Hlavními cíli preventivních programů jsou směřování dětí a mládeže ke zdravému životnímu stylu, pozitivním hodnotám, budování a udržování pozitivních vztahů, posilování vlastní osobnosti, respektování daných pravidel a hlavně celkové zamezení vzniku rizikového chování nebo alespoň jeho minimalizace.

3.1 Preventivní program

Preventivní program (dříve „**Minimální preventivní program**“) je podle Metodického doporučení MŠMT (2010, s. 3): „Konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti.“

Tyšer (2006, s. 51) ve své knize uvádí, že Preventivní program je: „komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách, ve školských zařízeních pro výchovu mimo vyučování a školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.“

Tento Preventivní program (dále jen „PP“) zpracovává ŠMP vždy na jeden školní rok za podpory ostatních pedagogických pracovníků ve škole, zákonných zástupců nezletilých žáků, ale i dětí samotných, kterých se program týká. Během každého roku je PP průběžně vyhodnocován a na konci školního roku jsou zhodnoceny výsledky použitých metod, do jaké míry bylo dosaženo stanovených cílů. Měřena je efektivita, kvalita, účinnost, ale i délka průběhu PP. Součástí tohoto programu školy je také školní program proti šikanování a další krizové plány. Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola.

Každý PP podléhá kontrole České školní inspekce. **Česká školní inspekce (ČŠI)** sleduje, zda se škola nebo jiné školské zařízení řídí závaznými normami primární prevence ve školství a jestli je efektivně využíváno finančních prostředků dotovaných státním rozpočtem. (Tyšer, 2006)

S každým PP souvisí i dlouhodobý preventivní program zvaný **Školní preventivní strategie**, který je součástí školního vzdělávacího programu (ŠVP), ale i rámcového vzdělávacího programu (RVP) nebo učebních plánů. Školní preventivní strategie má za úkol definovat dlouhodobé i krátkodobé cíle v oblasti školské primární prevence a jejich uskutečnění, minimalizovat výskyt rizikového chování, a zároveň vést žáky ke zdravému životnímu stylu a správným životním rozhodnutím. Tento program je zaměřen především na nejvíce ohrožené skupiny žáků – cizinců, pacientů apod. (Metodické doporučení MŠMT, 2010)

3.2 Druhy a formy preventivních programů/aktivit na středních školách

Kromě Preventivního programu, který na každé střední škole sestavuje ŠMP a témat zaměřených na preventivní působení a zdravý životní styl zařazených do běžné výuky, se setkáváme s různými formami preventivních aktivit nebo konkrétními druhy preventivních programů zaměřených na jednotlivé formy rizikového chování mládeže. U těchto aktivit a programů je důležité, aby byly vždy v rovnováze, tudíž aby se opíraly o složku znalostní, dovednostní a postojeovou (Tyšer, 2006).

Na středních školách se na začátku prvního ročníku setkáváme s **tzv. adaptačními/seznamovacími kurzy**. Tyto kurzy jsou z hlediska prevence důležité hlavně v sociální oblasti, protože připravují studenty na nový školní kolektiv, školní prostředí a nároky, které bude škola na žáky klást. Každá škola si určuje vlastní délku kurzu, náplň činností i prostředí, kde bude kurz uskutečněn. Z vlastní zkušenosti vím, že jsou zpravidla vybírána různá rekreační pobytová střediska v příjemném prostředí u lesa, vody, apod., aby bylo studentům nabídnuto rozličné množství aktivit, při kterých se mohou sblížovat (ať jde o aktivity zaměřené na podporu sebedůvěry, tolerance nebo kolektivního myšlení, např. u večerních her zvaných „bojovky“), ale nejen mezi sebou samotnými, ale i s třídními učiteli. Formou zážitkového učení jsou žáci vedeni

k toleranci a pochopení potřeb a postojů druhých, k rozpoznání problému a k jeho aktivnímu řešení na základě získaných dovedností a vědomostí (Adamovská, 2007).

Na školách také studenty provází **tzv. informační aktivity**, které jsou propojené s prevencí prostřednictvím předávání určitých informací o formách sociálně patologických jevů nejen na školách ale v celé společnosti. Tyto informace jsou předávány především besedami, přednáškami nebo i poskytnutím **tzv. konzultačních hodin** třídním učitelem, nebo nejlépe přímo ŠMP, kde mohou studenti konzultovat své problémy, které je tíží nebo řešit otázky spojené s informacemi, kterým v této oblasti nerozumí. Informace o prevenci bývají studentům předkládány i prostřednictvím různých dokumentů a filmů s tematikou sociálně patologických jevů, ovšem v této formě preventivních aktivit je velmi důležité, aby vždy následovala diskuze, kdy budou mít studenti možnost vyjádřit svůj názor, nebo se zeptat na to, čemu nerozumí. Dále mohou informační preventivní aktivity probíhat prostřednictvím různých exkurzí jako např. návštěva různých protidrogových nebo protialkoholových středisek (*Sananim, Prev-Centrum, Klinika adiktologie* v Praze), popř. věznic, doplněných přednáškou odborníka, anebo návštěva různých NZDM či DDM s ukázkou možností správného trávení volného času apod.

Tyšer (2006, s. 31) ve své knize k vhodným aktivizujícím metodám uvádí: „Optimální je podporovat činnost školních klubů, v nichž probíhají aktivity zaměřené na rozvoj různých dovedností, diskuse, programové bloky. Návčivky sociálních dovedností a programy zaměřené na rozvoj osobnosti je efektivní realizovat při různých pobytových akcích.“

K velmi účinným formám preventivních aktivit řadíme takové, kde působí vrstevníci mezi sebou navzájem, protože děti a mladiství mívají obvykle větší strach z komunikace s dospělými než se sobě rovnými. Těmto aktivitám říkáme **Peer programy** nebo také **Peer výchova**. Moderní pojetí slova *peer* znamená podle Doporučení EU pro peer výchovu v prevenci HIV/AIDS (2003, s. 7): „jedince, jehož postavení je rovnocenné s ostatními; respektive představitele určité společenské skupiny osob, které jsou si podobny věkem, vzděláním nebo společenským postavením“.

„Peer výchova představuje metodu, kde se menšina vrstevníků ze skupiny nebo určité populace pokouší informovat a ovlivnit většinu. Projekty peer výchovy vznikaly a vznikají spontánně z iniciativy nevládních organizací (NGO), společenských a církevních organizací, organizací pro mládež i výchovných institucí. Studie zaměřené na aplikovatelnost této metody se zaměřily na problematiku kouření, konzumace drog a alkoholu, násilí, sexuálního zdraví rizikového chování z hlediska přenosu HIV a ostatních sexuálně přenosných infekcí.“ (Svenson, 2003, s. 9)

Všichni peer aktivisté jsou předem školeni a vzdělávání ve zdravotních otázkách týkajících se všech oblastí rizikového chování mládeže. Ve školách je potom prováděna peer výchova samostatně nebo jako součást dalších programů podpory zdraví. Během každého peer programu jsou vrstevníci aktivně zapojováni do diskuze, ale i do různých aktivit (což může např. zahrnovat i nácvik navlékání kondomu na výukovou pomůcku – prevence HIV a jiných pohlavních onemocnění). Peer aktivisté se tak snaží mezi vrstevníky navodit změnu postojů, znalostí, norem, vnímání rizik a chování v určité oblasti.

Nešpor a kolektiv (1996, s. 51) uvádí rozdíly peer programů středních škol oproti základním školám:

- Středoškoláci dokáží lépe komunikovat a jejich účast v programu coby spolupracovníků může být kvalitnější a intenzivnější.
- Středoškoláci mají ovšem s návykovými látkami (třeba s alkoholem a tabákem) někdy osobní zkušenosti. Jejich postoje se již dříve utvářely a ne vždy tím nejlepší a nejzdravějším způsobem.
- Středoškoláci chtějí také více o věcech diskutovat a je důležité jim jednotlivé prvky programu i jeho uspořádání racionálně zdůvodnit.

Nejvíce osvědčené techniky prevence na středních školách (Nešpor, 1996): motivační trénink, brainstorming, hraní rolí, relaxace, jednoduchá cvičení z jógy a dovednost odmítání.

Příklady konkrétních preventivních programů pro žáky základních i středních škol:

FIT IN (Nešpor, 1996) – preventivní program, který vznikl v roce 1990 vedený MUDr. Karlem Nešporem, CSc., PhDr. Ladislavem Csémym a PaedDr. Hanou Pernicovou

- Je interaktivní, soustavně využívá vrstevnický prvek, je dobře integrován do školního prostředí, snaží se zapojit i rodiče, zahrnuje nácvik sociálních dovedností a dalších dovedností potřebných pro život (*life skills* - zvládání stresu, nácvik relaxace, řešení problémů) a vychází z poměrů v České republice.

FREE TEENS (Rozehnalová, 2005) – výchovně vzdělávací program zaměřený na prevenci rizikového chování dospívajících, se zvláštním zaměřením na prevenci rizikového sexuálního chování určený pro mládež ve věku 12-19 let

- Skládá se ze třech částí: **1. Informativní** – způsob přenosu HIV a ostatních sexuálně přenosných chorob, příběhy mladých nakažených; **2. „Rozhodujete se o své budoucnosti“** – utváření životních postojů a příprava na manželství a rodičovství a **3. Praktická, diskusní** – zamyšlení nad životními cíli, nácvik situací „jak říci NE“ apod.

KOURENÍ – TVÁ VOLBA¹³ - preventivní program zabývající se hodnotou zdraví, zdravotními riziky a následky kouření tabákových výrobků se zaměřením i na ekonomickou stránku, apeluje na schopnost správného rozhodování

3.3 Mimoškolní preventivní aktivity

Školní preventivní programy jsou součástí školních osnov, a proto jsou i více podrobeny následnému přísnému hodnocení. V dnešní době se ale můžeme setkat s účinnými preventivními aktivitami i mimo školu.

Mimoškolní preventivní aktivity mohou být stejně jako ty školní provázány např. prostřednictvím peer výchovy. „Toho je možné docílit např. ve sportovních klubech,

---

¹³ CEVAP: Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů [online]. 2013, 2005-2013 [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.cevap.cz/>

v nápravně výchovných zařízeních, v internátech nebo v centrech pro mládež a prostřednictvím skupin mladých lidí mimo určité vymezené organizační struktury.“ (Svenson, 2003, s. 18)

Zajímavým prostředkem mimoškolní prevence je tzv. **Revolution train**¹⁴, známý též jako protidrogový vlak, který má základnu na nádraží Praha-Dejvice a pravidelně odjíždí do regionů ČR na turné. Jedná se o projekt, který rozšiřuje dosavadní přístupy k primární protidrogové prevenci prostřednictvím multimediální vlakové soupravy. Zapojením pěti lidských smyslů působí na návštěvníky vlaku, postupně poukazuje na problémy legálních i nelegálních drog a zároveň je vede a inspiruje k pozitivním životním volbám. Je určen především pro děti a mládež v nejširším věkovém rozmezí 10 - 17 let za doprovodu vyučujících, nebo samotných rodičů i pro širokou veřejnost.

Ve škole i mimo ni se setkáváme s poměrně velkým množstvím preventivních programů a aktivit, které nám nabízejí jak školská zařízení pro zájmovou činnost, tak i různé organizace místních spolků (dříve občanských sdružení) např. skautů. Pro účinnou prevenci je důležité, aby každá škola měla kvalitní PP a kvalifikované pedagogy a ŠMP, kteří pravidelně mapují situaci ve třídách, všímají si individuálních problémů jednotlivých žáků a následně společně konzultují způsoby případné nápravy. Je zapotřebí žáky informovat a vést s nimi náležitě diskuse, aby nezůstaly nepochopené otázky nebo promlčené problémy. Velké plus sledávám v *peer výchově* vedené mladými lidmi. Je obecně známo, že mládež dá větší důraz na to, co tvrdí vrstevníci, než nadřazení kantoři, rodiče nebo dospělí obecně, protože si mezi sebou lépe rozumí a jsou sdílnější, ať jde o jakékoli problémy dnešní mládeže.

---

¹⁴ TUMA, Pavel. *Revolution train: Protidrogový vlak* [online]. 2014 [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://www.revolutiontrain.cz/v2/>

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodika průzkumného šetření

Praktická část této práce se zabývá výzkumem činnosti metodiků prevence na vybraných středních školách různého zaměření. Jelikož je rizikové chování mládeže stále aktuálním tématem a setkáváme se s jeho různými formami ve školním prostředí i mimo něj prakticky denně, je zapotřebí, aby byly pravidelně mapovány možné cesty k plnění preventivních programů. Kontrola jejich plnění a následná evaluace přispívají k vývoji nových preventivních metod a zkvalitnění úrovně primární prevence ve školách a školských zařízeních.

Na začátku výzkumu jsem si položila tyto otázky: Co skutečně obnáší činnost školního metodika prevence na střední škole? Jaké formy rizikového chování mládeže se v současnosti řeší na středních školách nejčastěji? Jaké organizace a instituce poskytují středním školám při řešení těchto problémů pomocnou ruku? A v poslední řadě jsem chtěla zjistit, jakými cestami a za pomoci jakých preventivních programů a aktivit lze dosáhnout naplnění bodů Preventivního programu školy. Vlastní šetření jsem prováděla na třech vybraných středních školách (dále jen „SŠ“) různého zaměření ve městech Nové Strašecí, Kladno a Praha. Pro sběr dat jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru se školními metodiky prevence na vybraných SŠ.

4.1 Cíle výzkumu

Hlavními cíli praktické části této práce je porovnat činnosti metodiků prevence dle jejich osobních výpovědí a dále porovnat, na co jaká škola klade důraz v oblasti primární prevence rizikového chování mládeže vzhledem k různým typům a zaměření SŠ, a porovnat, jaké cesty vedou ke splnění bodů Preventivního programu daných SŠ.

4.2 Metodologie šetření

Pro výzkum jsem zvolila metodu rozhovoru se školními metodiky prevence na vybraných SŠ.

U každého ze tří rozhovorů jsem zvolila jeho strukturovanou formu s předem připravenými bloky otázek vztahujícími se k určitým oblastem náplně činnosti ŠMP a jeho spolupráci s dalšími odborníky, organizacemi a institucemi. Jednotlivé bloky otázek jsem sama sestavila na základě poznatků z prostudované literatury a teoretické části této práce. Po realizaci všech rozhovorů jsem je doslovně přepsala, ručně kódovala a následně vyhodnocovala.

5 Volba výzkumného vzorku

Pro uskutečnění praktické části této bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní výzkum, kdy jsem pomocí rozhovoru se školními metodiky prevence na vybraných středních školách sbírala důležitá data ke zpracování výsledků. Otázky rozhovoru jsem zaslala vybraným středním školám pro jejich školní metodiky prevence, aby měli možnost připravit si na ně odpovědi.

Z počátku realizace praktické části této práce jsem byla rozhodnuta oslovit střední školy typu gymnázium, průmyslová, odborná či zdravotní a církevní, a to z důvodu potřebné diverzity vybraných středních škol. Dalšími faktory při výběru SŠ pro mne byly vzdálenost a velikost měst. Vybírala jsem tedy z měst okruhu mého bydliště, a ke kterým mám nějaký vztah či ho z jiných důvodů pravidelně navštěvuji. Celkem jsem oslovila 9 středních škol (gymnázium, církevní gymnázium, SŠ služeb a řemesel, střední odborné učiliště, střední uměleckoprůmyslovou školu, církevní zdravotnickou SŠ, střední odbornou školu a dvě SŠ průmyslové). První gymnázium, které jsem oslovila, bylo pro mě výhodným respondentem, neboť jsem na něm sama před lety odmaturovala a nyní pracuji na ZŠ sdílející společný komplex budovy školy. Kontaktovala jsem tedy ředitele školy i ŠMP osobně a oba souhlasili s uskutečněním rozhovoru zhruba za měsíc. Mezitím jsem kontaktovala prostřednictvím e-mailu další čtyři školy, z nichž církevní a průmyslová škola nepodalí žádnou zpětnou vazbu, ze SŠ služeb a řemesel mne odmítli pro vytíženost ŠMP, až teprve z učiliště jsem dostala první kladnou odpověď. Po telefonickém hovoru s tamní ŠMP jsem neměla příliš dobré vyhlídky, paní vykonávala funkci na pozici ŠMP pouhý jeden rok a nebyla si jistá, zda by mi poskytla potřebné informace. Bylo mi tedy řečeno, abych ji brala v potaz jako poslední možnost, kdyby se mi přece jen nepodařilo kontaktovat jiné školy. Dále jsem tedy kontaktovala průmyslovou, uměleckoprůmyslovou, církevní zdravotnickou a odbornou SŠ. Zvolila jsem jinou taktiku oslovení škol a to tím, že jsem kontaktovala jak ředitele, tak i přímo samotné ŠMP na osobní e-mail (pokud byl uveden kontakt na webových stránkách školy). Tato taktika se vyjevila jako úspěšnější a ozvaly se mi hned dvě metodičky. Při sbírání dat jsem se tedy potýkala s různými problémy jako neochotou poskytnout rozhovor, nulovou zpětnou vazbou škol a v poslední řadě také

s omezeným časovým harmonogramem mým i domluvených ŠMP. Druhý rozhovor, který se měl podle plánu uskutečnit jako první, byl bohužel nejkomplikovanější, ŠMP byla dlouho v neschopnosti a musely jsme tedy uskutečnit rozhovor přes nahrávaný telefonický hovor. Třetí rozhovor musel být bohužel zrealizován stejným způsobem z důvodu vytíženosti ŠMP.

Během měsíce listopadu 2019 jsem tedy uskutečnila všechny 3 rozhovory se školními metodiky prevence a to na gymnáziu, střední průmyslové škole a střední odborné škole. Získala jsem tak zajímavé porovnání pojetí dané problematiky SŠ různého zaměření působících v malém, ve středním i v hlavním městě České republiky nacházejících se ve středních Čechách.

Rozhovory, které jsem uskutečnila, byly vždy rozděleny do čtyř částí. V první části odpovídaly respondentky na identifikační údaje. V druhé části (otázkách bloku A) jsem se zaměřila na pozici ŠMP, náplň jeho činnosti a spolupráci s pedagogickým sborem školy. Ve třetí části (otázkách bloku B) jsem zjišťovala, které konkrétní formy rizikového chování se nejčastěji objevují u studentů dané školy, na jakou oblast prevence klade škola zvláštní důraz a s jakými organizacemi a institucemi při řešení nejčastěji se vyskytujících problémů škola spolupracuje. Poslední část (otázky bloku C) je zaměřena především na tvorbu a realizaci Preventivního programu školy a konkrétní preventivní aktivity a programy, kterých se škola účastní. Jednotlivé otázky rozhovoru jsem zpracovala na základě prostudované literatury a struktury teoretické části této práce.

5.1 Charakteristika respondentů

1. **Patricie** – 29 let pedagogické praxe, 17 let na pozici ŠMP, učí český jazyk a dějepis, magisterské vzdělání (PedF Ústí nad Labem)
2. **Silvie** – 32 let pedagogické praxe, 12 let na pozici ŠMP, učí chemii a biologii, magisterské vzdělání (PřF Univerzita Karlova)
3. **Valerie** – 15 let pedagogické praxe, 2 roky na pozici ŠMP, učí písemnou elektronickou komunikaci a informační a komunikační technologii, magisterské vzdělání

6 Analýza jednotlivých interview se školními metodiky prevence vybraných středních škol

Pro kvalitativní výzkum této práce jsem získala potřebná data z rozhovorů se třemi školními metodiky prevence, ženami s dlouholetou pedagogickou praxí, na středních školách různého zaměření. Dvě ze tří respondentek zastávají pozici školního metodika prevence více než 10 let, kdežto třetí respondentka 2 roky. Všechny tři školní metodičky prevence jsou zároveň třídními učitelkami a vyučujícími dvou předmětů na střední škole.

6.1 Blok A – Činnost školního metodika prevence

Co skutečně obnáší činnost školního metodika prevence na střední škole?

U první otázky se všechny tři respondentky shodovaly v uvědomění si postupně se zvětšujícího výskytu rizikového chování mládeže a chtěly se aktivně angažovat v pomoci rizikovým či ohroženým studentům a snažit se o minimalizaci či úplnou eliminaci rizikového chování na škole, kde učí. Patricie: (...) *rozhodla jsem se společně s tehdejším panem ředitelem, že přistoupím k funkci metodika prevence, že bych se tím ráda zabývala, protože jsem chtěla tyto patologické jevy zredukovat.* Silvii k rozhodnutí vedla: (...) *problematika doby a současná, nebo už dřívější problematika studentů a jejich starosti. Přišlo mi, že se tím nikdo moc nezabývá, (...).*

Hlavním důvodem rozhodnutí k práci na pozici ŠMP byl tedy u všech respondentek především kladný vztah k dětem. Valerie: (...) *mám pozitivní vztah k dětem, že děti nepovažuji za číslo v třídním výkazu, ale že mi na nich záleží a že možná jsem schopná určitým způsobem řešit nějaké krizové situace (...).* Valerie měla navíc před nástupem na pozici ŠMP zkušenost s řešením různých problémů ve své třídě s původní ŠMP, která na ji při odchodu ze zaměstnání připravila na vykonávání funkce a převedla na ni veškerou agendu. Valerie tak získala odbornou přípravu v praxi a postupem času původní ŠMP ve funkci plně nahradila.

Druhá otázka měla za cíl zjistit, jaké činnosti vykonávají ŠMP na své pozici. Patricie a Valerie se zde shodují v činnosti každoroční realizace a evaluace

Preventivního programu školy daného období. Patricie dále uvádí: (...) *podílím se na osobním poradenství a řeším individuálně různé případy, (...) a (...) mezi mé kompetence patří (...) zřizování různých besed, jezdím pravidelně na semináře (...) a účastním se případně konferencí.* Patricie tedy na své pozici zastává hlavně poradenskou, metodickou a informační činnost. Valerie se oproti tomu na své pozici zaslouhuje o komplexní preventivní působení na žáky s výukovými a výchovnými problémy a řešení jejich konkrétních situací ve spolupráci s výchovnou poradkyní. Dále Valerie k činnosti ŠMP uvádí: *Pak zajišťuji veškeré preventivní akce. Dělán harmonogramy, rozpisů, po těch preventivních akcích s dětmi rozebíráme, jaký to pro ně mělo přínos, co si z toho odnesly, abych měla zpětnou vazbu, abychom ten program neměli jenom formální, ale aby to na děti skutečně působilo.* Pro SOŠ je tedy velmi důležité, aby měla co nejdříve zpětnou vazbu týkající se působení preventivních akcí na jednotlivé studenty. Silvie náplň činnosti ŠMP definuje v širokém pojetí, cituji: „(...) *mám na starosti kompletně prevenci naší školy.*“

Při realizaci preventivních aktivit, ke kterým se vztahuje třetí otázka, spolupracuje ŠMP nejčastěji s výchovným poradcem, na tom se shodují všechny tři respondentky. Patricie a Valerie také často spolupracují s vedením školy a třídními učiteli. Zde Valerie uvádí: (...) *velkou měrou výchovná poradkyně, která je rovnou zástupkyní ředitelky školy, potom paní ředitelka a hodně úzkou spoluprací mám s třídními učiteli, protože (...) mají (...) nejnižší znalost toho třídního kolektivu.* Silvie mimo výše uvedené shody zmiňuje navíc spolupráci s koordinátorem environmentální výchovy na škole.

O výskytu rizikového chování mládeže komunikují všechny respondentky především na čtvrtletních pedagogických radách. Valerie blíže specifikuje svou činnost: (...) *při každé pedagogické radě připravuji zprávu, kde informuji všechny vyučující o tom, k jakým situacím došlo, jakým způsobem jsme je řešili, případně o průběhu nějakých těch preventivních aktivit, tak aby všichni měli přehled, co se v té škole vlastně děje.* Komunikace o RPCH závisí rovněž na úzké spolupráci s třídními učiteli, která je uskutečňována různými způsoby. Patricie uvádí: (...) *na to samozřejmě využíváme přestávky, (...) nebo se domluvíme s třídním učitelem a sejdeme se tady brzy ráno, vymyslíme strategie tak, aby byl případ co nejuspěšněji vyřešen.* Silvie shledává výhodu

ve společných sborovnách, které údajně splňují ideální místo pro komunikaci o RPCH s pedagogickým sborem a napomáhají tak k rychlejšímu vyřešení případů. Valerie prostřednictvím intervencí s daným dítětem, mapuje výsledky jeho nápravy či zhoršení, což je důležité pro získání zpětné vazby, zda zvolená opatření fungují, nebo co je naopak potřeba změnit. O všech těchto krocích svého počínání průběžně informuje třídní učitele.

6.2 Blok B – Formy rizikového chování mládeže a spolupráce s organizacemi a institucemi

Jaké formy rizikového chování dnešní mládeže řeší ŠMP na středních školách nejčastěji? Jaké organizace a instituce poskytují při řešení těchto problémů pomocnou ruku?

Z výpovědí všech respondentek u první otázky bloku B se dozvídáme, že opravdu nejčastěji se vyskytujícím problémem dnešní mládeže na SŠ je záškoláctví. Hlavním důvodem záškoláctví na SŠ je podle Valerie fakt, že: (...) *studenti v těch nižších ročnících mají občas tendenci testovat hranice, co ještě můžu a kde už mě čeká nějaký mantinel, kdy už jakoby narazím*. Silvie dodává: (...) *je to střední škola a přece jenom studenti se k docházce chovají trošičku jinak než na základní škole*. Další aktuální formou rizikového chování mládeže je podle všech dotazovaných kyberšikana a s ní spojená problematika sociálních sítí. Fenomén, kterému nebude postupem času možné zcela zamezit, neboť životem na sociálních sítích žije většina lidí dnešní společnosti různého věku po celém světě, obzvlášť pak děti a mládež nové generace.

Na středních školách, odlišných svým zaměřením a polohou, dochází k výskytu dalších nejrozumnějších forem rizikového chování mládeže. Na střední průmyslové škole se podle Patricie nejčastěji vyskytuje: (...) *záškoláctví, kouření, kyberšikana a závislost na lehkých drogách*. SPŠ tedy klade velký důraz především na primární prevenci záškoláctví. Silvie na gymnáziu nejčastěji řeší: (...) *záškoláctví, (...) nějaké formy šikany, nějaké formy kyberšikany, (...) trend dnešní mládeže, tak to je anorexie, jak u dívek, (...) tak i u chlapců, (...) sebepoškození, (...) kouření, objevili se tam kdysi i drogy*. Valerie kromě výše zmíněného záškoláctví zmiňuje: (...) *občas jsme se setkali*

s nějakým drobným vandalstvím. Valerie, která působí na střední odborné škole, konstatuje, že se nemusejí zabývat problémem šikany a to díky kvalitnímu preventivnímu programu a prestiži a náročnosti školy. Valerie: *Ono je to možná tím, že jsme škola výběrová a většinou na ty studenty jsou kladeny velké nároky už v době přijímacího řízení, takže to jsou studenti s velmi dobrým rodinným zázemím a s dobrými výsledky, takže se s šikanou nesetkáváme.* SOŠ se podle Valerie primárně zaměřila: (...) *na fenomén kyberšikany a problematiky sociálních sítí.* Na gymnáziu se podle Silvie stejně jako na SPŠ zaměřují: (...) *na drogy, jak samozřejmě lehké, tak i ty drogy tvrdší, mimo zmiňovanou kyberšikanu je kladen zvláštní důraz na šikanu a anorexii.* Silvie nakonec poznamenává: *Bohužel u nás už se většinou nemůže tak jednat o primární prevenci, to tak je na těch středních školách.* Z této výpovědi plyne, že mnohdy na SŠ, byť i prestižních, nestačí pro řešení problémů samotný ŠMP.

V otázkách zaměřených na spolupráci ŠMP s organizacemi a institucemi zabývajícími se prevencí různého typu, je jednoznačná shoda všech respondentek ve spolupráci s PPP, která jim obvykle poskytuje psychologické porady, semináře nebo nějaké konkrétní programy a s Městskou policií a Policií České republiky, které poskytují prevenci zaměřenou na trestní odpovědnost dětí a mládeže a např. i na kyberšikanu, vandalismus, či jiné delikventní chování. Patricie při řešení problémů často spolupracuje s adiktologickým střediskem, což potvrzuje často se vyskytující problém závislostního chování studentů průmyslové SŠ. Gymnázium podle Silvie dříve spolupracovalo například s dětským kontaktním centrem nebo diagnostickým ústavem. Nyní však nejčastěji spolupracuje s organizací ACET, kdy přijede do školy odborník, a citují: *dělá preventivní přednášky ohledně nakažení viru HIV, (...) informuje žáky ohledně šikany, kyberšikany (...)* a dále pak: *prevenci proti kouření, sekty, rasismus; (...)* *Dříve k nám jezdila paní doktorka pro studentky 1. a 2. ročníků, (...) takže tam byla nějaká ta výchova k mateřství, k rodičovství, (...)* *Potom tam máme spolupráci se záchranáři, (...) a měli jsme tam i záchranářské a vodící psi.* Valerie zmiňuje možnou spolupráci s Magistrátem, který nabízí metodickou i legislativní pomoc při řešení šikany, kterou tedy zatím nevyužila. Valerie dodává: *Spolupracujeme i s organizacemi charitativními. Naši studenti chodí do celé řady zařízení. Řada studentů spolupracuje s Člověkem v tísní. (...) Chodíme do stanice přírodovědců, (...) na programy Akademie*

věd v rámci Týdne vědy, (...) chodí k nám na přednášky různí odborníci. V druhé otázce bloku A zmiňuje Valerie další spolupráci, a to s hasičským sborem, kde se zaměřují na práci integrovaného záchranného systému, a kurzy první pomoci pořádané mediky z lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Patricie má mimo jiné z hlediska spolupráce: (...) pravidelně osvědčené nejmenované agentury, které sem přijíždějí opravdu každoročně pořádat krátká divadelní představení, věnovaná závislostem. Dva z jejich programů jsou „Memento“ a „Cesta do pekel“, (...) potom mám ještě další agenturu, která mi zajišťuje lektory, v podstatě formou besedy, pořádající téma třeba o závislostech, vhodnost sexuálního chování, (...).

Z výše uvedených informací se dozvídáme, že spolupráce ŠMP s organizacemi a institucemi většinou závisí na konkrétním výběru dané školy, závažnosti řešeného problému a v některých případech i vzdálenosti míst působiště.

6.3 Blok C – Preventivní program a preventivní aktivity

S jakými druhy a formami preventivních aktivit či programů se můžeme na vybraných středních školách setkat? Jaké vedou cesty k naplnění Preventivního programu školy?

První otázka bloku C měla za úkol zjistit, kdo se podílí na tvorbě PP na vybraných SŠ. Zde se respondentky jednoznačně shodovaly, že jde primárně o náplň jejich práce na pozici ŠMP, ale někdy se s nimi na ní podílí i různí pedagogičtí pracovníci. Patricie: *Na tvorbě preventivního programu se podílí metodik prevence a ředitel školy.* Silvie zmiňuje mimo sebe koordinátora environmentální výchovy. Oproti nim s Valerií se na tvorbě PP podílí hned několik osob, citují: *„ (...) výchovná poradkyně (...), ale je tam i promítnutý nějaký ten pohled vyučujících, nebo i to, co jsem zjistila při rozhovorech se žáky, (...).* Valerie dokonce PP označuje jako „živý dokument školy“, se kterým se neustále pracuje a není pouze každoroční formální záležitostí.

Ve druhé otázce se dozvídáme rozdílné názory na to, jaké vedou cesty k naplnění jednotlivých bodů PP. Patricie: *Ty cesty jsou samozřejmě různé, Preventivní program školy obsahuje krizové plány, ale vždy se snažíme najít v souladu*

s individuálním případem individuální řešení. Silvie vidí cestu k naplnění bodů PP prostřednictvím úspěšného uskutečnění preventivních akcí z Preventivního programu školy. Odpovídá: No zajistit víceméně akce vyplývající právě z toho minimálního preventivního programu, což není někdy jednoduchá věc. Valerie shledává cestu naplnění bodu PP v zajištění ideálního prostředí ve škole, kde se studenti a učitelé znají, a mají v sebe důvěru. Valerie dodává: (...) řekla bych, že je dobré, aby to prostředí ve škole nebylo anonymní. (...). A v případě, že se něco stane, tak aby měli důvěru se svěřit. (...) nezklamat ta jejich očekávání a případně, když se svěří, reagovat hned a ukázat jim, že ty situace mají řešení a že je tam vůle je řešit. Důvěra je zde základem pro správné preventivní prostředí školy.

Podle výpovědí respondentek se na gymnáziu, SPŠ i SOŠ pro primární prevenci ve škole využívají především adaptační kurzy v 1. ročnících, kdy je důležitý správný vstup do nového prostředí školy s novými spolužáky, dále pak besedy zaměřené na různé typy rizikového chování mládeže. Patricie: *Přiznám se, že peer výchovu jsme tu ještě nezavedli. Ale pro nás jsou směrodatné adaptační kurzy. Pořádají se pro 1. ročníky pochopitelně a jsou pořádány Centrem střediska vzdělávání a výchovy Labyrintem, (...). Musím velmi ocenit spolupráci s tamějším výchovným střediskem, protože třídy se nám z adaptačních kurzů vracejí stmelené, a v podstatě třídní učitelé, kteří se jich také zúčastní, mají svým způsobem aspoň na začátku práci ušetřenu. Dále na SPŠ probíhají nárazově informační aktivity, soukromé pohovory se žáky v kabinetu ŠMP. Ve škole je zřízena nástěnka preventisty, která je průběžně aktualizována a také schránka na anonymní dotazy. Na gymnáziu v rámci primární prevence pro studenty pořádají: (...) adaptační kurz, potom samozřejmě ekologický kurz, (...) hory, výjezdy do zahraničí, (...) divadelní a filmová představení, besedy, (...) třídní schůzky, Majáles, informační schůzky pro rodiče v prvním ročníku, maturitní ples, to si myslím, že jsou takové akce, které určitě pomáhají té prevenci, no a pak samozřejmě projektové dny. (...) Vánoce, Den Země, měli jsme projektový den Osmičky v KC¹⁵, ohledně 30. výročí sametové revoluce. I to všechno vlastně přispívá k prevenci mládeže, podotýká Silvie. Valerie stejně jako Patricie dává v prevenci důraz na soukromé rozhovory se žáky a také na společné diskuse po uskutečněných preventivních aktivitách. Tyto diskuse pak*

---

¹⁵ Kulturní centrum

dávají ŠMP potřebnou zpětnou vazbu, jak prevence na studenty působí a jak ji hodnotí. Dále pak Valerie zmiňuje: (...) *nějaké praktické dílny třeba, kde se něco učí, třeba ta první pomoc. Máme adaptační workshopy, kde se učí techniky sebepoznání. Učí se pozitivně hodnotit, seznamují se, dělají si třeba pravidla třídy, (...) sami si hlídají, zda jsou ta pravidla dodržována atd.* Valerie odpovídá na tuto otázku v druhé otázce bloku B a jmenuje ještě další preventivní aktivity probíhající na SOŠ: (...) *setkávají se s lidmi s handicapem, (...) máme protidrogovou prevenci, kterou dělá paní profesorka, která učí chemii a dělá ji báječně v rámci projektu, máme výchovu ke zdravému životnímu stylu, to zase dělá paní profesorka biologie a učí zdravotní výchovu, máme sebeobranu, potom máme prevenci organizovanou s Policií ČR, která se zaměřuje na trestní odpovědnost dětí a mládeže, a kyberšikanu. Pak máme akce Městské Policie, která má program pro všechny čtyři ročníky, (...) v rámci Květinového dne vybíráme peníze.* Dále pak ve druhé otázce bloku B jmenuje další aktivity a programy: *Takže jednak máme velkou informační nástěnku, kam jim dávám nejnovější informace, obrázky a kontakty, kam se obrátit v případě, že se něco takového stane. Nacvičujeme hodně modelové situace „Co, když...“. Účastníme se soutěže, kterou pořádá magistrát, jmenuje se „Kraje pro bezpečný internet“, kde vlastně v takovém online testování si žáci vyzkoušejí, na kolik mají nějaké povědomí o nebezpečí, které plyne z používání těch nejnovějších technologií.* V poslední otázce bloku C Valerie dodává, že v rámci zdravého životního stylu vedení školy vybudovalo na dvorku SOŠ malé workoutové hřiště, které přispívá k efektivnímu a především aktivnímu využití přestávek mezi vyučováním: (...) *takže děti můžou i chodit cvičit, aby měly nějakou kompenzaci toho, že sedí v lavici, takže i výchova ke zdravému životnímu stylu nespočívá nejenom v tom, že jdeme na přednášku a tam si poslechneme, jak bychom měli žít, jak by to fungovalo, ale zároveň to děti mohou zase prakticky nějakým způsobem aplikovat třeba o těch přestávkách. Je to oblíbené, musím říct, že studentům to pomůže. Obzvlášť pro studenty, kteří jsou mírně hyperaktivní, tak jim neskutečně prospěje, když tu chvíli, kterou mají o té přestávce, můžou takto využít.*

Ve čtvrté otázce bloku C se dozvídáme, že ani jedna z uvedených škol momentálně neposkytuje výcvik tzv. peer aktivistů, ani se peer výchovou nezabývá. Důvody jsou různé, např. Valerie odpovídá: *Neposkytujeme. Zatím ta situace u nás je*

taková, že tak jak máme nastavený harmonogram preventivních aktivit, všechno funguje. Takže u nás nebyl důvod hledat nějaké nové cesty. Pouze na gymnáziu byla v minulosti tato forma prevence využívána. Silvie: Poskytovali jsme výcvik peer aktivistů, dokonce jsme tu tady měli peer aktivistky, ale bohužel, pak se nikdo nepřihlásil. (...) Nějak ty děti nechtěj, (...) musí chtít samy ty děti, (...) protože někdy ty děti dokážou vlastně formou jako z hlediska svého věku správnou formou to těm druhým vysvětlit, popř. je i nějakým způsobem navést, co dělat. Patricie se domnívá, že by mohlo být přínosem v budoucnu peer výchovu na SPŠ vyzkoušet jako novou formu prevence: Já se tedy přiznám, že jsem tento výcvik ještě nezavedla. Možná bych se nad tím měla zamyslet výhledově do budoucnosti, jestli tomu věnovat čas a pozornost.

Vybrané SŠ se podle výpovědí respondentek zaměřují na různé typy dílčích preventivních programů, které jsou zahrnuty v ŠVP a PP školy. Patricie zmiňuje znovu výše zmíněné agentury, které jezdí do školy pravidelně se svými programy formou divadelních představení, žáci navštěvují s ŠMP také městské divadlo a dále pak: (...) *programy nazvané „Bezpečnost na silnicích“.* Tyto programy absolvovali žáci 2. a 3. ročníků v minulém školním roce a jsou naplánovány i na tento školní rok. Silvie jmenuje preventivní programy využívané na gymnáziu: *Všechny ty kurzy – adaptační kurz, ekologický kurz, turistický kurz, lyžařský kurz, (...).* Já vím, že vlastně v rámci prevence tady měl i představení pan Oldřich Navrátil, a ten tam byl přímo ve škole, ale nevím, jak se to představení jmenuje. To jsem teda zapoměla. Oproti SPŠ a gymnáziu SOŠ dbá na důležitost úzkého propojení teoretické prevence s praxí. Valerie jmenuje všechny typy preventivních aktivit pro studenty, které jsou uskutečňovány formou projektů, na kterých se mohou mnohdy studenti podílet, studentských klubů, kroužků, výstav a výletů. Valerie: *Je tam vlastně nějaká informační gramotnost, (...) to se týká třeba porušování autorských práv a tak dále, (...) protože oni na tom internetu pracují se spoustou materiálů, tak aby taky věděli, jakým způsobem s nimi pracovat. Samozřejmě se zaměřujeme i na sociální dovednosti, (...) mají debatní klub, kde se snaží nějakým způsobem vést diskuzi, reagovat na sebe, (...) možnost zkusit si konkrétní dovednost v praxi, (...) divadelní kroužek, máme historický klub, (...).* Navštěvují v rámci výuky, ale i ve volném čase místa, která jsou spjata s nějakou tragickou událostí. *Jezdíme do míst bývalých koncentračních táborů, kde se snažíme o prevenci*

rizikového chování, které se týká nějakého nebezpečí nacionalismu a rasismu. Navštívujeme Pankráckou věznici. Děláme výstavy v aule školy. Jsou to výstavy spojené s pamětníky, kteří třeba vyprávějí studentům, kam může vést totalita, totalitní chování, jak se bránit.

Valerie mimo jiné uvádí konkrétní preventivní program zahrnutý do ŠVP školy, zvaný DofE neboli The Duke of Edinburgh's International Award¹⁶, který má za úkol pomocí zkušených mentorů umožnit splnění cílů, které si sami studenti stanoví ve čtyřech základních oblastech jako je rozvoj talentu, sportovní aktivita, dobrovolnictví a závěrečná dobrodružná expedice. Cituji z webu SOŠ: „*Program DofE je celosvětový program neformálního vzdělávání pro mladé lidi ve věku od 14 do 24 let, který založil v roce 1956 britský princ Philip, manžel královny Alžběty. (...) Za překonání svých výzev získávají mezinárodně uznávaný certifikát Mezinárodní cena vévody z Edinburku z rukou významných osobností.*“

Z výše uvedených výpovědí vyplývá, že školní vzdělávací programy jednotlivých škol zahrnují preventivní programy zaměřené na adaptaci nově příchozích žáků, budování pozitivních vztahů ve třídě, ale i celkově na škole, poznávání historie a současnosti, sociální dovednosti, komunikaci a důvěře mezi učiteli a žáky, a rovněž na všechny formy rizikového chování mládeže, které se na vybraných školách nejčastěji objevují nebo, které by mohly být budoucí hrozbou.

Poslední otázka bloku C měla za úkol zjistit, jaké formy mimoškolních preventivních aktivit se díky dobré zkušenosti využívají na jednotlivých školách. SPŠ má dobrou zkušenost s realizací kroužků, které jsou vedeny především učiteli odborných předmětů a jsou pořádány pro žáky ZŠ. Patricie dodává: (...) *a dokonce je připravují pro vstup na naši školu. Jinak jsou to večerní divadelní představení pro žáky, je to dobrovolná aktivita, kdy učitelé českého jazyka a literatury dojíždí s těmito žáky do jednoho z pražských divadel.* Tato forma mimoškolních preventivních aktivit, která je na SPŠ pořádána dvakrát ročně je u studentů velmi oblíbená. Na gymnáziu jsou využívány podle Silvie nejčastěji tyto mimoškolní aktivity informačního a společenského charakteru: (...) *různé plesy, Májáles, (...) dělali jsme Akademie, Dny otevřených dveří. (...) někdy je to i v jejich režii, což si myslím, že je dobrý, protože se*

---

¹⁶ Mezinárodní cena vévody z Edinburku

naučí pracovat společně a naučí se tolerovat druhého. Silvie se dále pozastavuje nad vzrůstajícím nezájmem rodičů dětí o mimoškolní aktivity pořádané školou z důvodu nedostatku času, či problematiky dojíždění studentů: *Bohužel doba je taková, že dříve na Majáles přišli rodiče téměř všech dětí a dneska, protože prostě všichni musí pracovat a honit kariéru, tak se ani na ty své děti nejdou podívat, což si myslím, že ty děti někdy určitě mrzí. A pak nemaj takovou tu chuť. Takže spíš podpora školy tam je, ale podpora rodiny někdy vážne. (...) a pak taky jsme limitovaný tím, že máme polovinu dětí dojíždějících, takže ty rodiče opravdu se tam dostat mají problém.* V závěru rozhovoru Silvie dodává: *(...) teď jsme se třeba zúčastnili Fokusu Václava Moravce, natáčení. Takže to taky jako je určitě výborná mimoškolní aktivita. Valerie využívá pro mimoškolní preventivní aktivity organizaci zvanou Prev-Centrum, která vytváří preventivní programy např. pro zlepšení problémů v třídním kolektivu: *Může v nich provádět různá sociometrická šetření, zaměřuje se na nějaký problém (...), a s tím mám dobrou zkušenost, protože bych řekla, že děti ten program bavil, a že to určitě mělo pro ty děti přínos.**

V závěru poslední otázky jsem se posledních dvou respondentek dodatečně zeptala, zda na škole využívají programů vlakové soupravy zvané Revolution train. Od Silvie se dozvídáme, že dříve byl tento program využíván, v současnosti však nikoli z důvodu rozporuplných názorů na formu preventivního působení: *(...) pro střední školu už to asi nemá takový význam. (...) tam už je potřeba ty sekundární prevence, pokud už někdo ty drogy užívá, tak si myslím, že potřebuje úplně jinou ukázkou, a že tohle je pro něj jako asi taková pohádka. Nevím, mě samotný z toho nebylo úplně dobře, ale že bych si z toho vzala nějaké ponaučení ve svém věku, asi ne. Myslím si, že už i ty patnáctiletí, šestnáctiletí, osmnáctiletí studenti teda taky ne.* Od Valerie se rovněž dozvídáme, že tuto službu u studentů nevyužívají. Důvod je zde neznámý, ale odhaduji, že je to dané opět prestiží školy a tím, že se na SOŠ obvykle nepotýkají s problematikou drogové závislosti.

Závěr

Rizikové chování mládeže je v dnešní době stále aktuálním problémem, který se týká celé společnosti. Dnešní mládež má zcela odlišné priority v rozhodování se, jakou cestou se bude po zbytek života ubírat. Starší generace žili v době, která byla nastavena nějakým řádem, který museli všichni respektovat a striktně dodržovat společensky uznávaná pravidla. Dnešní děti a mládež jsou vychovávány s přehnanou starostlivostí, nebo naopak volností a řadou dalších ústupků. Navíc není většímu množství dětí věnována dostatečná pozornost, kterou potřebují, když zvážíme dnešní fenomény mládeže a modernizaci doby. Dnešní rodiče za vidinou blahobytu věnují veškerý svůj čas práci a nevěnují se řádně svým potomkům. Děti a mládež jsou často izolovány, odstrkovány k zařízením moderní technologie a vystavovány různým formám sociálně patologických jevů společnosti, postrádají vzájemnou komunikaci a důvěru, a nemají tak motivaci k lepším výsledkům. S přihlédnutím na tyto okolnosti je dnešní mládež vystavována rizikům, na které mnohdy vliv rodiny nestačí, a je zapotřebí řešit vzniklé problémy prostřednictvím činnosti školního metodika prevence založené na spolupráci především s rodiči, zákonnými zástupci nebo na pomoci odborníků a specializovaných organizací či institucí a dalšími možnostmi primární prevence, se kterou se můžeme v současnosti setkat. Úloha školního metodika prevence není jednoduchou záležitostí. Školní metodik prevence musí mimo svou oborovou specializaci a tedy i kvalitu vyučovaných předmětů zastávat plno důležitých činností, které napomáhají k zefektivnění primární prevence na všech stupních a typech škol. Rovněž je zapotřebí, aby práci školního metodika prevence vykonával opravdu jen takový pedagog, který má kladný vztah k dětem, pozitivní přístup k řešení případů a hlavně chuť průběžně se vzdělávat v oblasti primární prevence, v jejích nových trendech a postupech.

Cílem této práce bylo porovnat preventivní programy třech vybraných středních škol. Na jakou oblast primární prevence klade škola zvláštní důraz a jaké jsou cesty k naplnění jednotlivých bodů Preventivního programu. Praktická část v rámci stanoveného cíle přinesla rozličné poznatky o tom, jaké činnosti zastávají na pozici školního metodika prevence na středních školách, jaké preventivní programy školy využívají, na jakou oblast prevence kladou jednotlivé školy zvláštní důraz a jaké vedou

cesty k naplnění bodů Preventivního programu školy. Respondentky se jednoznačně shodovaly, že aktuálními největšími problémy na středních školách jsou záškoláctví a kyberšikana. Cest a způsobů k naplnění bodů Preventivních programů školy je široká škála. Na základě výpovědí všech respondentek lze konstatovat, že každá škola využívá v závislosti na závažnosti případu prostředky různé podle jejích možností. Naplnění bodů Preventivního programu školy lze uskutečňovat aktivní a pasivní formou. Každá škola využívá obě formy prevence, ovšem na základě výpovědí respondentek, lze vysledovat rozdíl v poměrném zastoupení aktivní a pasivní složky v závislosti na typu školy. V závislosti na této skutečnosti můžeme vyzorovat, že na školách, kde jsou kladeny vyšší studijní nároky, nedochází k tak častému výskytu rizikového chování mládeže, a tudíž využívají více pasivní složku preventivního působení, nežli tu aktivní, kterou jsou nuceny využívat školy s menší studijní náročností. Všechny respondentky se shodují, že mezi nejčastěji využívané formy aktivní prevence na vybraných středních školách patří spolupráce na velmi dobré úrovni s Pedagogicko-psychologickou poradnou a Policií České republiky, středisky výchovné péče a diagnostickými ústavy. V pasivní složce prevence se u vybraných středních škol nejčastěji setkáváme s činností preventivního charakteru nejčastěji v oblasti protidrogové prevence, výchově ke zdravému životnímu stylu, informační gramotnosti a posílení sociálních dovedností formou besed a přednášek s odborníky na danou problematiku a následných diskuzí, divadelních představení, projektových dnů zaměřených na jednotlivé formy rizikového chování mládeže, všech typů kurzů, kterých se studenti středních škol účastní, z nichž nejdůležitější a nejčastěji využívané jsou adaptační kurzy. Další významnou složkou preventivního působení, které jsou hojně využívány na všech dotazovaných školách, jsou všechny typy společenských akcí nebo aktivit konaných mimo školu, které umožňují zefektivnění využití volného času mládeže a posílení třídních vztahů, jako jsou maturitní plesy, členství ve studentských klubech, výjezdy do zahraničí apod. Všechny tyto události nebo aktivity, které donutí studenty k aktivnímu podílení se na jejich realizaci, jsou tím nejlepším preventivním působením. Studenti, kteří aktivně využívají svůj volný čas a jsou motivováni ke zlepšení svých schopností, mají pak minimální pravděpodobnost, že by zapadli do nějaké skupiny rizikového chování mládeže.

V dnešní době se tedy setkáváme s širokou škálou možností, jak působit na žáky v oblasti primární prevence. Dříve takové postupy nebyly téměř potřeba, protože společnost byla v těchto tématech více tabuizována a cenzurována, kdežto dnes jsme se dostali do situace, kdy se témata jako drogy, alkohol nebo např. změny sexuální orientace, stávají i tématy politickými a společensky tolerovanými. Na základě těchto skutečností se domnívám, že by měla být dále rozvíjena a posilována především složka mimoškolního preventivního působení na děti, která zajistí jejich aktivní využívání volného času, a preventivní působení prostřednictvím vrstevníků. Zároveň bych upustila od pasivního preventivního působení typu přednášek, filmů a divadelních představení s patologickou tematikou, které naopak zbytečně dávají studentům podněty zabývat se všemi typy rizikového chování, se kterými se mohou setkat. Není všeobecně známo, že zakázané ovoce chutná nejlépe? V tomto ohledu zastávám názor, že čím více je na tyto skutečnosti upozorňováno a je podáváno mnoho detailních informací, tím vzrůstá u studentů potřeba něco takového zkusit. Navíc u studentů, kteří už se s nějakým rizikovým chováním potýkají, nemá tato forma prevence žádný význam. Vše závisí tedy na pozitivním přístupu ve škole, dobrém klimatu třídy, na důvěře ve vztazích rodič-žák, rodič-učitel a učitel-žák a správnému využívání volného času. Dále se domnívám, že cesta k úspěchu v oblasti primární prevence, závisí také na tom, jaký vzor dávají studentům jejich vrstevníci. Pokud studenti vyšších ročníků budou dávat dobrý příklad nově příchozím žákům a budou se aktivně podílet na preventivním působení (např. formou peer výchovy), mohou tak předcházet vzniku některých forem rizikového chování.

Díky uskutečnění všech tří rozhovorů se školními metodiky prevence na vybraných středních školách se mi podařilo splnit hlavní cíle této práce a to, porovnat činnosti školních metodiků prevence na vybraných SŠ, porovnat preventivní programy, které vybrané SŠ využívají a popsat, jaké zhruba vedou cesty k naplnění jednotlivých bodů programu vybraných SŠ. Mimo vytyčené cíle se mi tímto výzkumem podařilo zjistit o školách další zajímavé poznatky, jako např., se kterými organizacemi a institucemi při řešení problémů nejčastěji spolupracují, na které formy rizikového chování kladou vybrané školy zvláštní důraz, co obnáší činnost na pozici ŠMP a vymezit nejčastěji se vyskytující formu rizikového chování dnešních studentů SŠ a další hrozby, se kterými se dnešní mládež potýká. Respondentky poskytly rozličné názory na

téma činnost školního metodika prevence. Všechny se ale jednoznačně shodují na potřebě využívat mimoškolní formy preventivního působení, které prohlubují vztahy v kolektivu a pomáhají posilovat kladné vlastnosti osobnosti. Tyto názory pak poskytují další možné výzkumné otázky k dané problematice, například:

- Do jaké míry je na českých školách využívána peer výchova prostřednictvím peer aktivistů neboli vlivu vrstevníků? Jaká je úspěšnost jejího působení?
- Je možné zamezit dalšímu rozvíjení problematiky v oblasti nebezpečí používání internetu a sociálních sítí vzhledem k modernizaci a narůstajícímu technologickému pokroku ve společnosti?

Seznam použitých zkratk

CAN	Child Abuse and Neglect, Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
CNS	Centrální nervová soustava
ČŠI	Česká školní inspekce
DDM	Dům dětí a mládeže
KŠKP	Krajský školský koordinátor prevence
KÚ	Krajský úřad
MP	Metodik prevence
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NL	Návyková látka
NZDM	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
OHES	Obvodní/okresní hygienicko-epidemiologická stanice
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	Preventivní program
PAS	Poruchy autistického spektra
PČR	Policie České republiky
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RPCH	Rizikové projevy chování
RVP	Rámcový vzdělávací program
SŠ	Střední škola
SPO	Sociálně právní ochrana
SVP	Středisko výchovné péče
STD	Sexually Transmitted Diseases, Sexuálně přenosná onemocnění
ŠMP	Školní metodik prevence
ŠVP	Školní vzdělávací program

Seznam použitých zdrojů

ADAMOVSká, Andrea. Kam kráčí adaptační kurzy? In *Prevence*, 2007, č. 2. ISSN 1214-8717. s. 10-11.

Aktualizované přílohy Metodického doporučení - Alkohol, Návykové látky, Tabák [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/aktualizovane-prilohy-metodickeho-doporuceni-alkohol>

CEVAP: Centrum etické výchovy a prevence sociálně patologických jevů [online]. 2013, 2005-2013 [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.cevap.cz/>

CIKLOVÁ, Kateřina. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. 2. vydání. Ostrava: EconomPress, 2016. ISBN 978-80-905065-9-6.

ČECH, Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Možnosti prevence rizikového chování dětí*. České Budějovice: Theia - krizové centrum, 2017. ISBN 978-80-904854-5-7.

ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

ČESKO. Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané: Informace pro odbory školství krajských úřadů, předškolní zařízení, školy a školská zařízení. In: *Věstník MŠMT*. Praha, 2003, 25 884/2003-24. Dostupné také z: <http://www.atre.cz/zakony/page0406.htm>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Přeložila Dagmar TOMKOVÁ. Praha: Portál, 2005. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-945-3.

MIOVSKÝ, Michal, BÁRTÍK, Pavel, ed. *Primární prevence rizikového chování ve školství: [monografie]* Praha: Sdružení SCAN, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, Michal, Tereza ADÁMKOVÁ, Miroslav BARTÁK, et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027. Praha: MŠMT, 2019 [cit. 9. 6. 2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

NEŠPOR, Karel, Ladislav CSÉMY a Hana PERNICOVÁ. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a na středních školách: příručka pro pedagogy*. Praha: Sportpropag, 1996.

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních [online]. Praha: MŠMT, 2010 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-75-0.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. 145 s. ISBN 978-80-7290-666-6.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ROZEHNALOVÁ, Marcela. *Co se skrývá za sexem dospívajících?, aneb, Prevence rizikového sexuálního chování mládeže a jeho následků*. Praha: CEVAP, 2005. ISBN 80-902898-8-6.

SVENSON, Gary R. *Doporučení Evropské unie pro peer výchovu v prevenci HIV/AIDS*. Praha: SZÚ, CEM/Pracoviště manažera Národního programu HIV/AIDS, [2003]. ISBN 80-7071-220-1.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

TYŠER, Jiří. *Školní metodik prevence: soubor materiálů*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-17-6.

TUMA, Pavel. *Revolution train. Revolution train: Protidrogový vlak* [online]. 2014 [cit. 2019-02-21]. Dostupné z: <http://www.revolutiontrain.cz/v2/>

The Duke Of Edinburgh's International Award, 2016 [online]. SŠ Drtinova. [cit. 5. 12. 2019]. Dostupné z: <http://stredniskoladrstinova.cz/zajmova-cinnost/dofe/>

VÁGNEROVÁ, Marie. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4.

VÁCHOVÁ, Alena. *Závislost, základní pojmy. Seminář prevence závislostí*. [online prezentace] 2019 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/269207/mod_resource/content/1/z%C3%A1vislost.pdf

VÁCHOVÁ, Alena. *Nelátkové a látkové závislosti. Seminář prevence závislostí*. [online prezentace] 2019 [cit. 2019-05-26]. Dostupné z: https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/338314/mod_resource/content/1/Nelatkove_a_latkove_zavislosti.pdf

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317>

Zákon č. 65/2017 Sb. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 24. 6. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-101>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

§ 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2019 [cit. 14. 4. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p130>

Seznam příloh

Příloha 1 – strukturovaný rozhovor

Příloha 2 - rozhovor k bakalářské práci č. 1 – střední průmyslová škola

Příloha 3 - rozhovor k bakalářské práci č. 2 – gymnázium

Příloha 4 – rozhovor k bakalářské práci č. 3 – střední odborná škola

Příloha 5 – písemný souhlas, SPŠ

Příloha 6 – písemný souhlas, SOŠ

Přílohy

Příloha 1 – strukturovaný rozhovor

Pseudonym:

Datum:

Téma: **Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách**

Tento rozhovor slouží ke zpracování bakalářské práce na PedF UK na téma *Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách*. Všechny informace, které poskytnete, budou sloužit pouze ke studijním účelům. Všechna jména budou anonymizována. Souhlasíte s tím, abychom rozhovor provedly?

Identifikační údaje:

Pseudonym:

Dosažené vzdělání:

Počet let pedagogické praxe:

Počet let činnosti školního metodika prevence (dále jen „ŠMP“):

Blok A

1. Co Vás přimělo k rozhodnutí pracovat na pozici ŠMP?
2. Jaké činnosti vykonáváte na pozici ŠMP?
3. Kdo z pedagogického sboru se s Vámi podílí na realizaci preventivních aktivit?
4. Jakým způsobem komunikujete o výskytu rizikového chování mládeže s pedagogickým sborem?

Blok B

1. Které konkrétní formy rizikového chování mládeže řešíte na Vaší škole nejčastěji?
2. Na jakou oblast prevence rizikového chování mládeže klade Vaše škola zvláštní důraz? Vysvětlíte, prosím, z jakého důvodu.
3. S jakými organizacemi a institucemi (PPP, Prev-Centrum, apod.) obvykle při řešení nejčastěji se vyskytujících problémů spolupracujete?

4. Je nějaká organizace, se kterou spolupracujete pravidelně? Pokud ano, jakou oblastí rizikového chování mládeže se zabývá?

Blok C

1. Kdo se na Vaší škole podílí na tvorbě Preventivního programu?
2. Jaké jsou cesty k naplnění bodů Preventivního programu školy?
3. Jaké druhy a formy preventivních aktivit (adaptační, informační, peer výchova, aj.) používáte na Vaší škole?
4. Poskytujete na této škole výcvik tzv. peer aktivistů? Pokud ano, jaká je úspěšnost jejich působení?
5. Které konkrétní preventivní programy máte ve školním vzdělávacím programu?
6. Jaké využíváte formy mimoškolních preventivních programů/aktivit? Jakou s nimi máte zkušenost?

Příloha 2 - rozhovor k bakalářské práci č. 1 – střední průmyslová škola

Pseudonym: Patricie

Datum: 12. 11. 2019 10:00-10:50

Téma: **Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách**

Já: Tento rozhovor slouží ke zpracování bakalářské práce na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy na téma Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách. Všechny informace, které poskytnete, budou sloužit pouze ke studijním účelům. Všechna jména budou anonymizována. Souhlasíte s tím, abychom rozhovor provedly?

ŠMP: Souhlasím.

Já: Děkuji. Přistoupíme k identifikačním údajům.

Já: Váš pseudonym?

ŠMP: Petra.

Já: Dosažené vzdělání?

P: Pedagogická fakulta Ústí nad Labem.

Já: Počet let pedagogické praxe?

P: 29.

Já: Počet let činnosti školního metodika prevence?

P: 17 let.

Já: Děkuji. Přistoupíme k otázkám bloku A.

Blok A

Já: Co Vás přimělo k rozhodnutí pracovat na pozici školního metodika prevence?

P: Já, když jsem pracovala na této škole už nějaký rok, tak jsem si všimla, že se nám tady stále častěji objevují různé druhy závislostí, které označíme v podstatě za sociálně patologické jevy, a rozhodla jsem se společně s tehdejší panem ředitelem, že přistoupím k funkci metodika prevence, že bych se tím ráda zabývala, protože jsem chtěla tyto patologické jevy zredukovat.

Já: Děkuji.

Já: Jaké činnosti vykonáváte na pozici školního metodika prevence?

P: Tak, v podstatě mojí hlavní činností je každoročně vytvořit Minimální preventivní program školy, podílím se na osobním poradenství a řeším individuálně různé případy, ať už jde o šikanu, závislosti..., třeba nevhodné chování, extremismus, radikalismus a společně s výchovnou poradkyní řešíme většinou i

záškoláctví, které je opravdu častým jevem na naší škole. Jinak mezi mé kompetence patří právě v rámci náplně té mé činnosti zřizování různých besed, jezdím pravidelně na semináře, semináře se konají v pedagogicko-psychologické poradně, je to v podstatě každý měsíc, a účastním se případně konferencí, které se pořádají na kraji ve Zborovské, takže těch činností je poměrně hodně.

Já: Děkuji.

Já: Kdo z pedagogického sboru se s Vámi podílí na realizaci preventivních aktivit?

P: Děkuji za otázku. Je to především výchovná poradkyně – jev záškoláctví, o kterém jsem hovořila u předchozí otázky, jinak pochopitelně spolupracuji na velmi dobré úrovni s vedením školy, s ředitelem školy, s jeho zástupci a potom pochopitelně podle příležitostí, protože velmi často se nám stává, že každý případ řešíme individuálně, tak se scházím potom s třídními učiteli a v rámci možností samozřejmě řešíme případné nesrovnalosti.

Já: Děkuji.

Já: Jakým způsobem komunikujete o výskytu rizikového chování mládeže s pedagogickým sborem?

P: Tak, nejvhodnější příležitostí jsou samozřejmě konference, ovšem to je čtvrtletní záležitost, zase může se stát, že potřebuji řešit nějaký případ a nějaký patologický výskyt okamžitě, takže na to samozřejmě využíváme buď přestávek, pokud jsou samozřejmě časově dostačující nebo se domluvíme i s třídním učitelem a sejdem se tady brzy ráno, vymyslíme strategie tak, aby byl případ co nejuspěšněji vyřešen.

Já: Děkuji. Nyní přestoupíme k otázkám bloku B.

Blok B

Já: Které konkrétní formy rizikového chování mládeže řešíte na Vaší škole nejčastěji?

R: Tak, já musím bohužel konstatovat, že nejčastější formy rizikového chování jsou záškoláctví, kouření, kyberšikana a závislost na lehkých drogách.

Já: Na jakou oblast prevence rizikového chování mládeže klade Vaše škola zvláštní důraz? Vysvětlete, prosím, z jakého důvodu.

P: Tak, ono je to vlastně primární prevence, která funguje na naší škole, a já bych tam znovu opakovala, že tou nejproblémovější oblastí je skutečně záškoláctví.

Já: S jakými organizacemi a institucemi obvykle při řešení nejčastěji se vyskytujících problémů spolupracujete? Např. pedagogicko-psychologická poradna, Prev-centrum nebo podobné.

P: Ano. Děkuji za otázku. Opravdu nejčastější spolupráce je s psychologem z pedagogicko-psychologické poradny, kladenské. Tam pravidelně docházíme na semináře, případně další programy, které poradna vymýšlí. Jinak je to Adiktologické středisko, které je tady naproti naší škole a potom... Kdysi velmi dobrá spolupráce byla s výchovným střediskem ve Slaném. Bohužel tato spolupráce už skončila. Jaké jsou příčiny, nejsem schopna sama posoudit.

Já: Děkuji.

Já: Je nějaká organizace, se kterou spolupracujete pravidelně? Pokud ano, jakou oblastí prevence rizikového chování mládeže se zabývá?

P: Tak, je to opět pedagogicko-psychologická poradna, pokud nedokážu nějaký problém vyřešit, většinou se obracím k metodikovi našeho města, což je pan doktor Václav Petrus, a pokud je nějaký naléhavý nečekaný případ, jsem nucená, naštěstí se mi to nestává často, ale také se obracet i na Policii České republiky. Jinak mám pravidelně osvědčené nejmenované agentury, které sem přijíždějí opravdu každoročně pořádat krátká divadelní představení věnovaná závislostem. Dva z jejich programů jsou Memento a Cesta do pekel. Jejich příjezd očekáváme zrovna zítra a potom mám ještě další agenturu, která mi zajišťuje lektory, v podstatě formou besedy, pořádající, nebo uskutečňující téma, třeba o závislostech, sexuální chování – vhodnost tedy sexuálního chování, popřípadě i nepřehledná změť a vysvětlení paragrafů, různých policejních zásahů, takže to jsou velmi zajímavé besedy, které také se pořádají u nás na naší škole každý rok.

Já: Děkuji. Nyní přestoupíme k otázkám bloku C.

Blok C

Já: Kdo se na Vaší škole podílí na tvorbě Preventivního programu?

P: Na tvorbě preventivního programu se podílí metodik prevence a ředitel školy.

Já: Jaké jsou cesty k naplnění bodů Preventivního programu školy?

P: Ty cesty jsou samozřejmě různé, Preventivní program školy obsahuje krizové plány, ale vždy se snažíme najít v souladu s individuálním případem individuální řešení.

Já: Ano, děkuji.

Já: Jaké druhy a formy preventivních aktivit používáte na Vaší škole? Je to myšleno jako adaptační, informační, nebo například peer výchova a jiné.

P: Ano. Přiznám se, že peer výchovu jsme tu ještě nezavedli. Ale pro nás jsou směrodatné adaptační kurzy. Pořádají se pro 1. ročníky pochopitelně a jsou pořádány Centrem střediska vzdělávání výchovy a sportu Labyrintem, jsou pobytové naše adaptační kurzy v Libušínském areálu a jsou třídní pro žáky 1. ročníků, během prvních dvou týdnů v měsíci září. Musím velmi ocenit spolupráci s tamějším výchovným střediskem, protože třídy se nám z těchto adaptačních kurzů vrací stmelené a v podstatě třídní učitelé, kteří se jich také zúčastní, mají svým způsobem aspoň na začátku práci ušetřenu. Jinak ještě tu máme pochopitelně informační, nebo vy jste jmenovala, informační aktivity, tak ty jsou zase takovou nárazovou záležitostí. Mám tady zřízení nástěnku preventisty, kterou aktualizují a jinak je tu i schránka, kam se mohou třeba vhadzovat případné dotazy, poznámky a ještě podotýkám, že je tu zřízen kabinet metodika prevence pro soukromé občasné nutné pohovory se žáky.

Já: Děkuji.

Já: Poskytujete na této škole výcvik takzvaných peer aktivistů? Pokud ano, jaká je úspěšnost jejich působení?

P: Ano. Děkuji za otázku. Já tedy se přiznám, že jsem tento výcvik ještě nezavedla. Možná bych se nad tím měla zamyslet výhledově do budoucnosti, jestli tomu věnovat čas a pozornost. Takže zatím odpovídám ne.

Já: Které konkrétní preventivní programy máte ve školním vzdělávacím programu?

P: Tak, u nás jsou to různé preventivní programy. Já už jsem výše hovořila o tom, že sem zvu pravidelně, nebo protože jsou osvědčené agentury s jejich programy. Jinak je to ještě Kyberfest, kterého se zúčastní žáci každoročně, programy nazvané Bezpečnost na silnicích. Tyto programy absolvovali žáci 2. a 3. ročníků v minulém školním roce a jsou naplánovány i na tento školní rok. A jinak se pravidelně zúčastňujeme i divadelních představení v Divadle Jaroslava Průchy, tady v městském divadle a to je celoškolská záležitost, čili dopolední.

Já: A jaké využíváte formy mimoškolních preventivních programů nebo aktivit? Jakou s nimi máte zkušenost?

P: Tak, mě se nabízí na tuto otázku realizace kroužků, které jsou tu vedeny především učiteli odborných předmětů. Tyto kroužky se tu pořádají v odpoledních hodinách v pravidelné dny, všední dny a jsou určeny žákům základní školy a dokonce je případně připravují pro vstup na naši školu. Jinak jsou to večerní divadelní představení pro žáky, je to dobrovolná aktivita, kdy učitelé českého jazyka a literatury dojíždí s těmito žáky do jednoho z pražských divadel. Tato aktivita se uskuteční dvakrát za rok a musím říci, že je docela oblíbená u našich žáků.

Já: Děkuji.

P: Nemáte zač.

Příloha 3 - rozhovor k bakalářské práci č. 2 – gymnázium

Pseudonym: Silvie

Datum: 15. 11. 2019 14:05-14:21

Téma: **Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách**

Já: Tento rozhovor slouží ke zpracování bakalářské práce na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy na téma Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách. Všechny informace, které poskytnete, budou sloužit pouze ke studijním účelům. Všechna jména budou anonymizována. Souhlasíte s tím, abychom rozhovor provedly?

ŠMP: Ano.

Já: Nyní přejdeme k identifikačním údajům.

Já: Váš pseudonym?

ŠMP: Slon. Oblíbené zvíře.

Já: Dosažené vzdělání?

S: Vysokoškolské, Univerzita Karlova fakulta přírodovědecká.

Já: Počet let pedagogické praxe?

S: 32.

Já: A počet let činnosti školního metodika prevence?

S: 12.

Já: Děkuji. Nyní přejdeme k otázkám bloku A.

Blok A

Já: Co Vás přimělo k rozhodnutí pracovat na pozici školního metodika prevence?

S: Asi, problematika doby a současná, nebo už dřívější problematika studentů nebo žáků a jejich starosti. Přišlo mi, že se tím nikdo moc nezabývá a že ta doba je pro ně taková hrozně náročná.

Já: Jaké činnosti vykonáváte na pozici školního metodika prevence?

No, jsem vlastně metodik prevence, jsem zároveň učitel, třídní učitel a vlastně mám na starosti kompletně prevenci naší školy.

Já: Kdo z pedagogického sboru se s Vámi podílí na realizaci preventivních aktivit?

Já bych řekla, že asi nejvíc výchovný poradce paní Tomanová, se kterou pracujeme v týmu a už jsme se to za ty léta naučili, spolupracovat a potom asi kolegyně, která vykonává na škole koordinátora environmentální výchovy.

Já: Děkuji.

Já: Jakým způsobem komunikujete o výskytu rizikového chování mládeže s pedagogickým sborem?

S: No, tak samozřejmě na poradách pedagogického sboru, takže na pedagogických radách a potom, když je to potřeba. Prostě, když je problém, tak se to musí řešit hned, takže se s kolegy setkáváme, nemáme kabinety, máme sborovny, což je na jednu stranu výhoda, protože tam se dá ten problém rychle vyřešit.

Já: Ano.

S: Nebo ho aspoň začít řešit a dobrat se k jádru věci.

Já: Dobře. Nyní přejdeme k otázkám bloku B.

Blok B

Já: Které konkrétní formy rizikového chování mládeže řešíte na Vaší škole nejčastěji?

S: No tak tam bysme asi řekli možná záškoláctví, protože je to střední škola a přece jenom studenti se k docházce chovají trošičku jinak než na základní škole. Ale potom se samozřejmě objevují i nějaké formy šikany, nějaké formy kyberšikany, které se většinou stačí v poměrně brzké formě vyřešit, nepřerůstá nám to naštěstí někde do vyšších, dalo by se říci sfér, nebo větších problémů. Potom samozřejmě, co je teď kon trend dnešní mládeže, tak to je anorexie, jak u dívek, hlavně u dívek, tak i u chlapců. No, měli jsme tam i to, co teď se objevuje hodně na základních školách, tak se objevilo i u nás a to je sebepoškozování. To bohužel asi k nám dojde, protože to je trend v současné době základní školy, ale už jsme to měli taky, ale taky naštěstí jsme vyřešili, ale je to teda dlouhodobá práce. Samozřejmě je tam kouření, objevili se tam kdysi i drogy, ale to se, protože studentka byla ochotná spolupracovat, tak to se nám taky podařilo zažehnat a vlastně studentka odmaturovala. V životě jsem neviděla radostnější studentku, dneska už má miminko, což je hezký... A samozřejmě kouření. Kouření to tam je, alkohol – myslím si, že se nás netýká, hlavně už tam máme i 18tileté studenty, ale nikdo nechodí do školy podnapilý. No a naštěstí se nám vyhýbají takové ty sekty. Ale mohou se nám objevit další poruchy vlastně toho příjmu potravy, nejen ta anorexie, ale teda i další. Ty se jako občas objevují.

Já: Děkuji.

Já: Na jakou oblast prevence rizikového chování mládeže klade Vaše škola zvláštní důraz? Vysvětlete, prosím, z jakého důvodu.

S: No vono je to těžký, vono je to všechno dohromady. Ono je to o tom, aby ty studenti se dokázali poprat s tou dnešní dobou. Takže dáváme pozor, když to tak řeknu, na drogy, jak samozřejmě lehké, tak i na ty

drogy tvrdší, potom samozřejmě ta anorexie, šikana, kyberšikana, protože to si myslím, že bohužel díky sociálním sítím světem vládne. Tak asi toleto, je tak nejdůležitější, bych řekla, co nás vlastně se může týkat. Bohužel u nás už se většinou nemůže jednat tak moc o primární prevenci, to tak je na těch středních školách.

Já: A s jakými organizacemi a institucemi obvykle při řešení nejčastěji se vyskytujících problémů spolupracujete?

S: Ono je to těžký, podle toho problému. Hodně spolupracujeme s pedagogicko-psychologickou poradnou, pak jsme spolupracovali s K-Centrem dětským na K., potom je tam nějaké to centrum a teď přesně Vám neřeknu, v D. je, to je nějaký to ADD diagnostický centrum myslím v D. Tak když je to třeba, je... Potom samozřejmě s několika psychology, s paní magistrou Košíkovou. Hodně nám dříve pomáhala paní doktorka Pytláková, teď nám pomáhá paní doktorka Zavadilská, pan doktor Novák. Je to vždycky záležitost problému, tak na někoho se obrátíme, co máme samozřejmě nejbliž. To asi jsou takový ty, co využíváme v současné době nejvíce.

Já: A čtvrtá otázka tedy, je nějaká organizace, se kterou spolupracujete pravidelně? Pokud ano, jakou oblastí rizikového chování mládeže se zabývá?

S: Tak, my pravidelně spolupracujeme s panem Váchou z organizace ACET. Ten nám vlastně dělá preventivní přednášky ohledně nakažení viru HIV, potom se informuje žáky ohledně šikany, kyberšikany, potom samozřejmě se zaměřuje podle toho, co žáky zajímá, prevence proti kouření, sekty, rasismus. Ten k nám jezdí poměrně hodně často. Dříve k nám jezdila i paní doktorka pro studentky 1. a 2. ročníků ale momentálně přestala, takže tam byla nějaká ta výchova k mateřství, k rodičovství. Takže to asi spolupracujeme s Policií České republiky a vlastně jsme spolupracovali s paní Rotovou, což je mluvčí Policie v R., ta nám dělala také přednášku, takže a to asi je tak jako takový pravidelný, co máme nejvíce. Potom tam máme spolupráci se záchranáři, vlastně a měli jsme tam i záchranářské psi a vodící psi. Jo?

Já: Tak jo, děkuju.

S: Takže s těmi asi pracujeme nejvíce.

Já: Dobře. Nyní přejdeme k otázkám bloku C.

Blok C

Já: Kdo se na Vaší škole podílí na tvorbě Preventivního programu? Dříve Minimální preventivní program.

S: Já.

Já: Pouze vy?

S: Víceméně já, ano, zase asi bych opomněla toho koordinátora, toho environmentálního, ten mi taky pomáhá. Ale je to moje práce.

Já: Jaké jsou cesty k naplnění bodů Preventivního programu školy?

S: No zajistit víceméně akce, vyplývají právě z toho minimálního preventivního programu, což není někdy jednoduchá věc. Popřípadě pokud se vyskytne problém, tak okamžitě zajistit nějakou preventivní akci, nápravnou. Prostě dle potřeby.

Já: Jaké druhy a formy preventivních aktivit používáte na Vaší škole? Myšleno například adaptační, informační, peer výchova.

S: Takže adaptační kurz, potom samozřejmě ekologický kurz. Když to vezmete tak jsou to i hory, jsou to různé výjezdy do zahraničí, to všechno vlastně by se dalo říci, že je to v rámci prevence. Potom různá divadla, to znamená divadelní představení, někdy když se nám povede i filmová představení, besedy, spolupráce s rodiči, tak samozřejmě i ty třídní schůzky, Majáles, informační schůzky pro rodiče na prvním ročníku, maturitní ples, to si myslím, že jsou takové akce, které určitě pomáhají té prevenci, no a pak samozřejmě projektové dny. Já nevím, Vánoce, Den Země, měli jsme projektový den Osmičky ke stému výročí vlastně naší republiky, teď jsme měli projektový den v „KáCéčku“ (KC) ohledně 30. výročí vlastně sametové revoluce. I to všechno vlastně přispívá k prevenci mládeže.

Já: Ano.

Já: Poskytujete na této škole výcvik takzvaných peer aktivistů? Pokud ano, jaká je úspěšnost jejich působení?

S: Poskytovali jsme výcvik peer aktivistů, dokonce jsme tady měli peer aktivistky, ale...

Já: Já si to pamatuju právě.

S: ...no, no ale bohužel, pak se nikdo nepřihlásil. Neměli jsme zájem a teď to tak trošku usnulo. Nějak ty děti nechťej, ale vůbec jako, myslím si, že jako peer aktivisté jsou hrozně dobrá věc, ale musí chtít samy ty děti. Já nerada děti k něčemu nutím, ale určitě jsme měli a určitě bych se k tomu ráda vrátila, protože někdy ty děti dokážou vlastně formou jako z hlediska svého věku takovou tou správnou formou to těm druhým vysvětlit, popřípadě je i nějakým způsobem navést, co dělat.

Já: Ano, souhlasím s Vámi.

S: Takže určitě peer bych ráda, ale momentálně ne.

Já: Dobře.

Já: Které konkrétní preventivní programy máte ve školním vzdělávacím programu?

S: No tam je asi... Všechny ty kurzy – adaptační kurz, ekologický kurz, turistický kurz, lyžařský kurz,...

Já: Nevzpomněla byste si například na název třeba nějakého i třeba divadelního představení zaměřeného na prevenci nebo podobně?

S: Já vím, že jsme tamhleto, ale asi bych si úplně nevzpomněla. Jako určitě jsme měli, protože to tam bylo, ale konkrétní představení... Já vím, že vlastně v rámci prevence tady měl i představení pan Oldřich Navrátil, a ten tam byl přímo ve škole, ale nevím, jak se to představení jmenuje. To jsem teda zapomněla.

Já: Dobře.

Já: A poslední...

S: Teďko naposledy bylo to „KáCéčko“ a to bylo vlastně teďkon ve středu..

Já: 30 let.

S: ...30 let. Tam se promítaly i dva filmy, ale bohužel protože jsem teda v neschopnosti, tak nevím, jak se jmenovaly, ale určitě i to je prevence před vlastně různými stranami a dobou a různými vztahy.

Já: Chápu. Děkuji. Přistoupíme k poslední otázce

Já: A jaké využíváte formy mimoškolních preventivních programů a aktivit? Jakou s nimi máte zkušenost?

S: Tak formy, to jsou třeba ty různé plesy, Majáles, já nevím, dělali jsme akademie, dny otevřených dveří. To všechno jsou vlastně mimoškolní aktivity, na které se děti poměrně hodně jako připravují a hodně se na nich podílejí víceméně někdy je to i v jejich režii, což si myslím, že je určitě dobrý, protože se naučí pracovat společně a naučí se tolerovat druhého, takže to jsou asi takové ty mimoškolní. Veřejnost se někdy podílí, někdy nepodílí, no. Bohužel doba je taková, že dříve na Majáles přišli rodiče téměř všech dětí a dneska protože prostě všichni musí pracovat a honit kariéru, tak se ani na ty své děti nejdou podívat, což si myslím, že ty děti někdy určitě mrzí. A pak nemaj takovou tu chuť. Takže spíš podpora školy je, ale podpora rodiny někdy vázne. Určitě by bylo možno dělat i více věcí, ale otázka je prostě jestli ty rodiče chtějí nebo nechtějí a samozřejmě ono je to trochu jiný na střední škole a trochu jiný na základní škole, a pak taky jsme limitovaný tím, že máme polovinu dětí dojíždějících, takže ty rodiče opravdu se tam dostat mají problém.

Já: Jenom se zeptám tady u té otázky např. Revolution train? Neměli možnost i studenti gymnázia navštívit?

S: Jo, měli. Možná, že to bylo, když jste zrovna byla na škole vy, tak jsme tam byli v tom vlaku, ale oni jsou na to velice rozporuplný názory. No a dokonce v poslední době na školení říkali, že hlavně ne vlak. Já osobně jsem v tom vlaku byla několikrát, absolvovala jsem to se studenty...

Já: Já jsem tam také byla, ale já jsem si právě nepamatovala, jestli to bylo na základce nebo na gymplu, no takže máte pravdu.

S: Ne, ne, myslím, že jsme tam byli spolu.

Já: No.

S: A já si myslím, že už pro tydlety studenty to nemá takový význam.

Já: Hm...

S: Já si prostě ten vlak si pamatuju, já vím, že teď už je dotvořený s tím, že je to velká propagace teďkon zase znovu od okresu a vím, že i ten Rašil, pan, nějaký policista, plukovník, major, vím, že se o to velice stará, pořádá to pro základní školy, ale pro nás jako pro střední školu asi už to nemá takový význam. Tam asi by byly daleko asi jiný, prostě tam už je potřeba ty sekundární prevence, pokud už někdo ty drogy užívá, tak si myslím, že potřebuje úplně jinou pomoc, jinou ukázkou a že tohle je pro něj jako asi taková

pohádka. Nevím, mě samotný z toho nebylo úplně dobře, ale že bych si z toho vzala nějaké ponaučení ve svém věku, asi ne. Myslím si, že už i ty patnáctiletý, šestnáctiletý, osmnáctiletý studenti teda taky ne. Víím, že to jeden čas zavrhovalo i Ministerstvo školství a teď právě znova jsou na to velmi rozporuplné názory a na posledním školení vlastně metodiků prevence, který pořádal kraj, paní Rudová nás na to upozorňovala, že teda jako tenhle vlak v žádném případě, že jako ne, že se nedoporučuje...

Já: Tak děkuji...

S: ...z různých hledisek.

Já: ...za zajímavý názor.

S: Tak to je k tomu. Já si myslím, že pro středoškoláky, když jste tam sama byla, tak asi víte, jak to na vás zapůsobilo, já si myslím, že ten správný efekt to pro ty studenty středních škol nemá.

Já: No pokud tam už jako něco je u těch studentů, tady v tý jako už zajeto, tak asi si myslím, to asi nemá moc vliv.

S: Ne, ne nemá. Voni pak spíš vědí takhle to není, nebo takhle to je. Nevím, myslím si, že možná pro ty malé děti na tý základní škole, kdy se prvně mohou setkat s drogou tak jo, ale pro ty středoškoláky určitě ne, takže... My dostáváme každý rok nabídku, ale i po poradě právě s panem ředitelem a s ostatními metodiky prevence vlastně těch středních škol, tak ten vlak jako moc nereflektujeme. Hlavně tam jde o to, že ty středoškoláci, by potřebovali okamžitou zpětnou vazbu a ne prostě třeba po měsíci, kdy na nás dojde řada, kdy vlastně příslušníci policie do té školy přijedou a pak o tom debatují. Myslím si, že ty středoškoláci by potřebovali hned.

Já jenom ještě ty mimoškolní aktivity, tak jsem zapomněla, že teď jsme se třeba zúčastnili Fokusu Václava Moravce, natáčení. Takže to taky jako je určitě výborná mimoškolní aktivita.

Já: Dobře, tak já Vám děkuji za poskytnutí rozhovoru...

S: Není zač.

Já: ...a mějte se pěkně.

S: Taky, ať Vám to dobře dopadne.

Já: Děkuju. Na shledanou.

S: Na shledanou.

Příloha 3 – rozhovor k bakalářské práci – střední odborná škola

Pseudonym: Valerie

Datum: 22. 11. 2019 17:03-17:26

Téma: **Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách**

Já: Tento rozhovor slouží ke zpracování bakalářské práce na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy na téma Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách. Všechny informace, které poskytnete, budou sloužit pouze ke studijním účelům. Všechna jména budou anonymizována. Souhlasíte s tím, abychom rozhovor provedly?

ŠMP: Ano.

Já: Děkuji. Nyní přejdeme k identifikačním údajům.

Já: Váš pseudonym?

ŠMP: Veronika.

Já: Dosažené vzdělání?

V: Magisterské.

Já: Počet let pedagogické praxe?

V: 15.

Já: A počet let činnosti školního metodika prevence?

V: 2 roky.

Já: Děkuji. Nyní přejdeme k otázkám bloku A.

Blok A

Já: Co Vás přimělo k rozhodnutí pracovat na pozici školního metodika prevence?

V: Po nástupu do své současné školy, jsem se shodla s metodičkou prevence na různých problémových situacích ve své třídě, ve které jsem byla jako třídní učitel a způsob, kterým jsme ty situace řešili vedl k tomu, že paní metodička prevence, která se stěhovala do jiného města z rodinných důvodů, hledala za sebe náhradu a oslovila mě, jestli bych nechtěla po ní tu funkci převzít, a tak už nějakou dobu si mě vlastně připravovala a předávala mi veškerou tu agendu, která už tam v té době byla, takže z důvodu určitě z toho, že mám pozitivní vztah k dětem, že děti nepovažuji za číslo v třídním výkazu, ale že mi na nich záleží a že možná jsem schopná určitým způsobem řešit nějaké krizové situace, tak z toho důvodu jsem se potom ujala práce metodičky prevence.

Já: Děkuji.

Já: Jaké činnosti vykonáváte na pozici školního metodika prevence?

V: Tak určitě na začátku každý rok dělám vyhodnocení plánu minimální prevence, a plán minimální prevence na další období, ve kterém je už v rámci toho hodnocení z předcházejícího období upraven harmonogram preventivních aktivit. Po schválení plánu s ním seznamuji samozřejmě všechny vyučující, dělám rozpis všech těch preventivních akcí, zaměřuji se také na workshopy v prvních ročnících, což jsou seznamovací workshopy pro prváky, vyhledávám během workshopů už případné nějaké rizikové studenty, nebo studenty, kteří mohou být třeba nějakým způsobem z toho kolektivu vydělováni, kvůli nějakým svým zvláštnostem. Potom samozřejmě je to řešení nějakých konkrétních situací, pokud dojde k nějaké situaci, kterou řeší metodik prevence, jako třeba nějaké náznaky šikany, nebo nějaké problematické chování studentů, tak tam už probíhá přímo jednání s těmi studenty, ve spolupráci s výchovnou poradkyní. Pak zajišťuji veškeré preventivní akce. Dělán harmonogramy, rozpisy, po těch preventivních akcích s dětmi rozebíráme, jaký to pro ně mělo přínos, co si z toho odnesli, abych měla zpětnou vazbu, abychom ten program neměli jenom formální, ale aby to na děti skutečně působilo. Spolupracujeme i s charitativními organizacemi, aby děti měly přesah a rozměr do té situace, kdy ne všichni jsme bez nějakého handicapu, takže se setkávají i s lidmi s handicapem, aby se naučili v té společnosti nějakým způsobem orientovat. Nově jsme pro ně připravili sebeobranu. Když bych měla vyjmenovat všechny aktivity, tak máme protidrogovou prevenci, kterou dělá paní profesorka, která učí chemii a dělá ji báječně v rámci projektu, máme výchovu ke zdravému životnímu stylu, to zase dělá paní profesorka, která učí biologii a učí zdravotnímu, máme sebeobranu, potom máme prevenci organizovanou s Policií České republiky, která se zaměřuje na trestní odpovědnost dětí a mládeže a kyberšikanu. Pak máme akce Městské policie, která má program pro všechny čtyři ročníky, takže vlastně, každý ten ročník je metodicky proškolený a za ty čtyři roky projdou všichni takovým uceleným komplexem, který zahrnuje nejenom trestní odpovědnost, ale jsou tam různá témata z běžného života a myslím, že to má ta Městská policie dobře zpracované. Potom chodíme v rámci prevence k hasičskému záchrannému sboru, kde se zaměřujeme na práci integrovaného záchranného systému. Potom tam máme kurzy první pomoci, kdy k nám chodí medicí z lékařské fakulty Univerzity Karlovy a děti mají kurz první pomoci, kterým zase projdou všechny ročníky.

Já: Já bych...

V: ...v rámci Květinového dne, vybíráme peníze... No prostě těch aktivit je tolik, že nevím, jestli úplně všechno...

Já: Ano, ono potom se ještě k tady právě k těm aktivitám, bychom se měly dostat potom později v rozhovoru.

V: Hm, tak možná to můžete vzít i tady z této otázky.

Já: Dobře. Přistoupíme dál.

Já: Kdo z pedagogického sboru se s Vámi podílí na realizaci preventivních aktivit?

V: Tak určitě velkou měrou výchovná poradkyně, která je i zástupkyně ředitelky školy, potom paní ředitelka a hodně úzkou spolupráci mám s třídními učiteli, protože pokud dojde k nějaké detekci nějakého takového jevu, který je potřeba řešit, tak vlastně první o tom vědí ti třídní učitelé, kteří mají takovou, jako bych řekla, nejniternější znalost toho třídního kolektivu. Takže to jsou moji nejbližší partneři.

Já: Ano.

Já: Jakým způsobem komunikujete o výskytu rizikového chování mládeže s pedagogickým sborem?

V: Tak jednak pokud nějaký z třídních učitelů mě osloví s nějakým problémem, tak samozřejmě proběhne nějaká intervence, ten třídní učitel je informován o výsledcích intervence, o tom jak se s dítětem pracuje. Jsou tam nějaké termíny, do kdy třeba sledujeme, jestli došlo k nějaké nápravě nebo naopak k zhoršení, podle toho upravujeme ta opatření, abychom měli zpětnou vazbu, jestli to funguje, takže tímto způsobem, potom při každé pedagogické radě připravuji zprávu, kde informuji všechny vyučující o tom, k jakým situacím došlo, jakým způsobem jsme je řešili, případně o průběhu nějakých těch preventivních aktivit, tak aby všichni měli přehled, co se v té škole vlastně děje. Takže i touto formou při pedagogických radách.

Já: Děkuji. Nyní přejdeme k otázkám bloku B.

Blok B

Já: Které konkrétní formy rizikového chování mládeže řešíte na Vaší škole nejčastěji?

V: Nejčastěji... Objevuje se, samozřejmě tak asi jako všude, záškoláctví. Takže tam asi to je nejčastější forma, se kterou jsme se setkávali, studenti v těch nižších ročnících mají občas tendenci testovat hranice, co ještě můžu a kde už mě čeká nějaký mantinel, kdy už jakoby narazím. Takže se snažíme velmi rychle reagovat tak, aby děti dostaly okamžitou zpětnou vazbu, že tímto způsobem postupovat nejde. Musím říct, že máme velké štěstí, že zatím se nemusíme zabývat šikanou, protože máme natolik vypracovaný preventivní program, že se nám vlastně nestalo, že bychom se přímo zabývali šikanou. Ono je to možná i tím, že jsme škola výběrová a většinou na ty studenty jsou kladeny velké nároky už v době přijímacího řízení, takže to jsou studenti s velmi dobrým rodinným zázemím a s dobrými výsledky, takže s šikanou se neseťkáváme. Asi největší problém je možná to záškoláctví, občas jsme se setkali s nějakým drobným vandalstvím, takže to jsme také řešili, ale jsou to spíš běžné problémy, žádný závažný problém zatím za ty dva roky jsem zatím neřešila.

Já: Dobře, děkuji.

Já: Na jakou oblast prevence rizikového chování mládeže klade Vaše škola zvláštní důraz? Vysvětlete, prosím, z jakého důvodu.

V: No, určitě jsme se hodně zaměřili na fenomén kyberšikany a problematiky sociálních sítí. Zúčastnila jsem se konference, která byla organizována paní Dagmar Chrástilovou, která byla podporovaná

Evropskou unií, kde jsme dostali informace od odborníků z Evropské unie, jaké jsou nové fenomény v oblasti nebezpečí sociálních sítí pro studenty.

Já: Ano.

V: ...hodně tam komunikují a jsou tam vystaveni poměrně velkému riziku, tak se snažíme dopředu, než se dostanou do situace, kde jsou ohrožení, se je snažíme před těmi riziky varovat. Takže jednak máme takovou velkou informační nástěnku, kam jim dávám nejnovější informace, obrázky a kontakty, kam se obrátit v případě, že se něco takového stane. Nacvičujeme hodně takové modelové situace „Co, když...“. Účastníme se soutěže, kterou pořádá Magistrát, jmenuje se „Kraje pro bezpečný internet“, kde vlastně v takovém online testování si žáci vyzkouší, na kolik mají nějaké povědomí o nebezpečí, které plyne z používání těch nejnovějších technologií. Snažíme se zařazovat i takové ty novinky jako je třeba kybergrooming a podobně, upozorňovat na ně ty studenty, ještě než se s nimi setkají v praxi, aby ve chvíli, kdy už dojde k tomu setkání, aby byli ostražitější a věděli, jak reagovat. Hodně to probíhá v hodinách informatiky, kde se technologie se samozřejmě používají, takže při tom použití jsou na rizika děti upozorňovány. Navíc my máme zaměření na právní diplomatické služby, na veřejnou správu, na právní a sociální služby, takže všude je tam to právo, čili klademe důraz i na to, aby si ty žáci byli vědomi nějaké svojí trestně právní odpovědnosti. Aby dokázali rozlišit, co je přestupek, co je trestní čin,...

Já: Ano.

V: ...a tak dále. Čili zaměřujeme se hodně na tu oblast kyberšikany, která dneska, bych řekla, je asi nejpálčivější...

Já: Souhlasím.

V: ...a na problematiku sociálních sítí.

Já: Dobře.

Já: A s jakými organizacemi a institucemi obvykle při řešení nejčastěji se vyskytujících problémů spolupracujete? Například s pedagogicko-psychologickou poradnou nebo podobně.

V: Určitě je to pedagogicko-psychologická poradna, potom jsme zapojeni do projektu „Nenech to být“, což je zajímavý projekt, kterého se účastní celá řada škol a funguje tam vlastně jakási možnost nahlásit anonymně nějaké setkání s šikanou, kdy není známá identita oznamovatele. Může to oznámit nejenom oběť, ale i ten, kdo se třeba nechce na to jen dívat a chce pomoci. Já v té aplikaci to mám ošetřené tak, že upozornění, že někdo něco takového napsal, že má někdo problémy, přijde na mail a na mobil, a můžu tu situaci okamžitě řešit. Máme schránku dole ve vstupu do budovy, která není pod kamerovým systémem, kam ti studenti můžou dávat případně nějaký příspěvek. Co se týká ještě organizací tak, spolupracujeme s Magistrátem, který má program, kdy vlastně školy nejsou osamocené v řešení šikany, a pokud by došlo k nějakému případu šikany, tak magistrát nám nabízí nejenom pomoc metodickou, protože se musíme řídit metodickými pokyny, ale nabízí nám třeba i pomoc legislativní, takže v případě, že by k nějaké takové situaci došlo, bych to určitě využila. Spolupracujeme i s organizacemi charitativními. Naši studenti chodí do celé řady zařízení. Řada studentů spolupracuje s Člověkem v tísní. Máme tam program „Dý-of-í“ (DofE). Chodíme do stanice přírodovědců, která má zajímavé i programy, které se týkají i

životního stylu. Chodíme na programy Akademie věd, v rámci Týdne vědy, které mají taky programy, které se týkají třeba občanského života a tak dále. Chodí k nám na přednášky různí odborníci. Je toho tolik, že asi nedokážu jmenovat úplně všechny. My se strašně snažíme, jakmile najdeme něco zajímavého, tak se snažíme pro ty studenty to zajistit.

Já: Ano, a tedy čtvrtá otázka.

Já: Je nějaká organizace, se kterou spolupracujete pravidelně? Pokud ano, jakou oblastí rizikového chování mládeže se zabývá?

V: Tak já už jsem vlastně odpovídala v té předešlé otázce, je to určitě Městská policie a Policie České republiky, a je to oblast trestně právní odpovědnosti. Tam asi mají studenti největší mezery, protože je dobré, aby přesně věděli, které jejich jednání, a jakým způsobem může být kvalifikováno z pohledu zákona. A to je důležité.

Já: Ano.

V: Takže asi s policií spolupracujeme vlastně několik let, pravidelně každý rok.

Já: Dobře, děkuji. Nyní přejdeme k otázkám bloku C.

Blok C

Já: Kdo se na Vaší škole podílí na tvorbě Preventivního programu? Dříve Minimální preventivní program.

V: Tak, takovým tím asi hlavním styčným důstojníkem jsem já, ale samozřejmě že, když děláme na škole autoevaluaci a vyhodnocujeme různé akce, které probíhaly, tak i ty výsledky autoevaluace, účinnosti těch programů, kterých se účastníme, jsou vlastně důležité pro aktualizaci programu na další období.

Já: Ano.

V: Takže já jsem sice ten, kdo programu dává finální podobu, výchovná poradkyně potom se mnou samozřejmě ty věci ještě konzultuje, ale je tam i promítnutý nějaký pohled těch vyučujících, nebo i to, co jsem zjistila při rozhovorech se žáky, takže to je poměrně takový živý dokument. Není to u nás formální, že bych to jeden rok opsala a druhý rok to udělala stejně, ale opravdu se s tím pracuje jako s živým dokumentem.

Já: Ano.

Já: Jaké jsou cesty k naplnění bodů Preventivního programu školy?

V: No, řekla bych, že dobré je, aby to prostředí ve škole nebylo anonymní. Aby se ti žáci, ti studenti s učiteli znali, aby měli důvěru. V případě, že se něco stane, tak aby měli důvěru se světit. Aby věděli, že když se svěří, že se situace řeší, takže nezklamati ta jejich očekávání a případně, když se svěří, reagovat hned a ukázat jim, že ty situace mají řešení a že je tam vůle je řešit. To bych řekla, že směrem ke

studentům je asi nejdůležitější takovéto prostředí, ve kterém se děti nebojí se světit a nebojí se ten svůj problém řešit.

Já: Dobře, děkuji.

Já: Jaké druhy a formy preventivních aktivit používáte na Vaší škole?

Já: To už jste vlastně nakousla předtím.

V: Jsou to rozhovory se žáky, besedy, workshopy, nějaké praktické třeba dílny, kde se něco učí, třeba ta první pomoc. Máme adaptační workshopy, kde se učí různé techniky sebepoznání. Učí se pozitivně hodnotit, seznamují se, dělají si třeba pravidla třídy. Ne ta, co jsou ve školním řádu, ale to co chtějí, aby se dodržovala, aby se jim ve třídě líbilo, aby se tam cítili dobře. Sami si hlídají, zda jsou ta pravidla dodržována a tak dále. Čili hodně je to kontaktní, je to hodně o kontaktu s těmi žáky a pořád je tam vlastně vyžadovaná ta zpětná vazba. Je tam nějaký rozhovor a sledujete, jestli to fungovalo, jak to fungovalo. Je tam nějaká preventivní akce, jaký to mělo dopad na ty děti. Ptáme se jich, jak to hodnotí, co si z toho odnesly a tak dále.

Já: Ano, takže vlastně používáte adaptační kurzy....

V: Ano.

Já: ... asi seznamovací, nějaké informační hodiny jakoby stylu třídnické...

V: Ano.

Já: ... a ještě bych se ráda zeptala na peer výchovu. Jestli vlastně můžeme rovnou přestoupit ke čtvrté otázce, která zní:

Já: Poskytuje na Vaší škole výcvik takzvaných peer aktivistů? Pokud ano, jaká je úspěšnost jejich působení?

V: Neposkytujeme.

Já: Neposkytujete... Ani jste neuvažovali o nějaké té peer výchově?

V: Zatím ta situace u nás je taková, že tak, jak máme nastavený harmonogram preventivních aktivit, všechno funguje.

Já: Ano.

V: Takže u nás nebyl důvod hledat nějaké jiné cesty. Samozřejmě že v případě, kdy bych zjistila, že je tam nějaký problém, který současnými cestami není řešitelný, tak bych se dívala po jiných možnostech. Ale říkám zatím, musím to zaklepat, zatím to funguje.

Já: Tak perfektní. Můžeme tedy na další otázku.

Já: Které konkrétní preventivní programy máte ve školním vzdělávacím programu?

V: Tak je to výchova ke zdravému životnímu stylu, je tam určitě protidrogová prevence, potom je tam vlastně nějaká informační gramotnost, aby ty děti vůbec věděly, jakým způsobem, to se týká i třeba porušování autorských práv a tak dále, čili nejenom do té oblasti kyberšikany, ale i protože oni na tom internetu pracují se spoustou materiálů, tak aby taky věděli, jakým způsobem s nimi pracovat.

Samozřejmě se zaměřujeme i na sociální dovednosti, protože oni mají debatní klub, kde se učí nějakým způsobem vést diskusi, reagovat na sebe, takže i nějaké dovednosti, které souvisí třeba se sociální psychologií, tak ty si tam určitě také procvičují, protože teoretický základ mají samozřejmě v předmětech jako je psychologie,...

Já: Ano.

V: ... nebo pedagogika, kterou mají studenti oboru Právní a sociální služby; možnost zkusit si konkrétní dovednost v praxi, to potom je třeba v rámci debatního klubu. Mají herecký nebo divadelní kroužek, máme historický klub. Máme tam vedle debatního kroužku, ještě „Dý-of-i“ (DofE), jak jsem říkala, mají tam možnost se podílet na různých projektech. Navštěvují v rámci výuky, ale i ve volném čase, místa, která jsou spjata s nějakou tragickou událostí. Jezdíme do míst bývalých koncentračních táborů, kde taky vlastně se snažíme o prevenci rizikového chování, které se týká nějakého nebezpečí nacionalismu a rasismu. Navštěvujeme Pankráckou věznici. Děláme výstavy v aule školy. Jsou to výstavy, které jsou spojené s pamětníky, kteří třeba vyprávějí studentům, kam až může vést totalita, totalitní chování, jak se bránit.

Já: Ano.

V: Je důležité úzké propojení teoretické prevence s praxí.

Já: Ano, to souhlasím. Poslední otázka.

Já: A jaké využíváte formy mimoškolních preventivních programů nebo aktivit? Jakou s nimi máte zkušenost?

V: Já sama osobně mám zkušenost s Prev-Centrem, což je organizace, která dělá programy třeba pro třídní kolektivy. Může v nich provádět různá sociometrická šetření, zaměřuje se na nějaký problém v tom třídním kolektivu, kde ten kolektiv je třeba nesourodý, nebo se tam objevují nějaké protichůdné tendence, a s tím mám dobrou zkušenost, protože bych řekla, že děti ten program bavil, a že to určitě mělo pro ty děti přínos.

Já: Jenom se tedy u téhle otázky ještě bych se zeptala, protože jste pražská škola, tak Revolution train, jestli třeba měli možnost studenti navštívit.

V: Ne.

Já: Neměli?

V: Ne.

Já: Dobře, tak jo. Tak já Vám...

V: Jinak tedy ještě v rámci prevence, co mě ještě napadlo... Paní ředitelka, která se strašně snaží, aby škola dobře fungovala,...

Já: Ano?

V: ... tak jsme vybudovali i v rámci zdravotního životního stylu na dvorku takové malé hřiště s různými cvičicími stroji, takže děti můžou i chodit cvičit, aby měly nějakou kompenzaci toho, že sedí v lavici, takže i výchova ke zdravému životnímu stylu nespočívá jenom v tom, že jdeme na přednášku a tam si

poslechneme, jak bychom měli žít, jak by to fungovalo, ale zároveň to děti mohou zase prakticky nějakým způsobem aplikovat třeba o těch přestávkách.

Já: Ano. Tohle je efektivní využití toho volného času při přestávkách, to je perfektní. Workoutová hřiště jsou teďka hodně oblíbená.

V: Je to oblíbené, musím říct, že studentům to pomůže. Obzvlášť pro studenty, kteří jsou mírně hyperaktivní, tak jim neskutečně prospěje, když tu chvíli, kterou mají o té přestávce, můžou takto využít.

Já: Tak se jdou vybít.

V: Ano, přesně tak. To funguje.

Já: Tak super. Děkuju Vám moc za poskytnutí rozhovoru.

V: Rádo se stalo.

Příloha 5 – písemný souhlas SPŠ

Z. Pokorná <zlata.pokorna@gmail.com>

Udání souhlasu k použití rozhovoru k Bcp, doslovný přepis

"Mgr. Petra Kutová" <kutova@spskladno.cz>
Odpovědět-komu: kutova@spskladno.cz
Komu: "\"Z. Pokorná\"" <zlata.pokorna@gmail.com>

27. listopadu 2019 7:27

Slečno Pokorná,
tímto vyjadřuji souhlas s uvedením nahraných i písemných odpovědí do Vaší bakalářské práce na
téma *Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách*.

S pozdravem Petra Kutová

Příloha 6 – písemný souhlas SOŠ

Z. Pokorná <zlata.pokorna@gmail.com>

Udání souhlasu k použití rozhovoru k Bcp, doslovný přepis

---

hartmanova@stredniskoladrtnova.cz <hartmanova@stredniskoladrtnova.cz>

26. listopadu
2019 10:01

Komu: "Z. Pokorná" <zlata.pokorna@gmail.com>

Vážená paní Pokorná,

v příloze Vám posílám upravený rozhovor; vzhledem k tomu, že byl pořízen v časové tísní, musela jsem upravit některé formulace tak, aby odpovídaly tomu, co jsem Vám v rozhovoru chtěla skutečně sdělit, a odstranila jsem i nadbytečné informace a výstelková nebo nespisovná slova. Věřím, že vedoucí Vaší práce moje úpravy pochopí.

Souhlasím s tím, abyste tuto upravenou variantu, která se z pochopitelných důvodů mírně liší od telefonického rozhovoru, použila ve své bakalářské práci.

Přeji Vám mnoho úspěchů v práci i osobním životě a hlavně držím palce, abyste úspěšně ukončila studium.

S přáním hezkého dne

Mgr. Martina Hartmanová

Dne 2019-11-25 19:40, Z. Pokorná napsal:

Vážená paní Hartmanová,

zasílám Vám v příloze slíbený soubor s doslovným přepisem našeho rozhovoru. Rovněž Vám posílám i audio záznam z našeho telefonátu. Prosím tedy o vyjádření souhlasu, zda mohu rozhovor použít do své bakalářské práce na téma Činnost metodiků prevence na vybraných středních školách. Ve finální podobě
[Citovaný text byl skryt]

 Rozhovor č. 3 - SOŠ Praha (1).docx
31K